

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут гуманітарних і соціальних наук
Кафедра історії та політичної теорії

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеня бакалавра

студентки Шахової Валерії Іванівни

(ПІБ)

академічної групи 052-21-1

(шифр)

спеціальності 052 Політологія

(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою – «Політологія»

(офіційна назва)

на тему Феномен постправди в сучасному політичному житті

(назва за наказом ректора)

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка	Підпис
кваліфікаційної роботи	Осін В. В.		
розділів:			
Рецензент			
Нормоконтролер	Зенкін М. В.		

Дніпро
2025

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач
кафедри ШТ

« » _____
2025 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеня бакалавра

студентці Шаховій В. І. академічної групи 052-21-1
(прізвище та ініціали) (шифр)
спеціальності – 052 Політологія
(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою – Політологія
(офіційна назва)

на тему Феномен постправди в сучасному політичному житті, затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від 02.05.2025 № 334-с.

	Розділ	Зміст	Термін виконання
1	Теоретико-методологічні засади дослідження феномену постправди.	1.1. Стан наукового розроблення проблематики постправди у соціально-політичних науках. 1.2. Концептуалізація поняття «постправда»: історія виникнення та сучасне тлумачення. 1.3. Методологічні підходи до дослідження феномену постправди у політичній сфері.	05.05.25 – 20.05.25
2	Механізми функціонування постправди у політичному просторі.	2.1. Технології формування постправди в сучасному інформаційному середовищі. 2.2. Роль соціальних мереж та нових медіа у поширенні постправди. 2.3. Постправда як інструмент політичного впливу та маніпуляції громадською думкою.	20.05.25 – 05.06.25
3	Постправда в контексті сучасних політичних процесів.	3.1. Вплив постправди на електоральні процеси та демократичні інститути. 3.2. Постправда у міжнародних відносинах та геополітичному протистоянні. 3.3. Стратегії протидії феномену постправди у політичному житті.	05.06.25 – 13.06.25

Завдання видано _____ Осін В.В.
(підпис керівника) (прізвище, ініціали)

Дата видачі 05.05.2025 р.

Дата подання до екзаменаційної комісії 13.06.2025 р.

Прийнято до виконання _____ Шахова В.І.
(підпис студента) (прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота «Феномен постправди в сучасному політичному житті» складається зі вступу, основної частини (3 розділи, 6 підрозділів), висновків та списку використаних джерел.

Обсяг роботи: 73 стор., 9 табл., 43 використаних джерела.

Об'єктом дослідження є інформаційно-комунікативні процеси в сучасному політичному просторі.

Предметом дослідження є сутнісні характеристики, механізми функціонування та стратегії протидії феномену постправди в сучасному політичному житті.

Метою є визначення сутнісних характеристик феномену постправди та розробка стратегій мінімізації його негативного впливу на демократичність.

Перший розділ охоплює аналіз теоретико-методологічних засад дослідження феномену постправди, включаючи стан наукової розробки проблематики, концептуалізацію поняття та методологічні підходи до його вивчення. Другий розділ присвячений дослідженню механізмів функціонування постправди у політичному просторі, зокрема технологіям її формування, ролі соціальних мереж та використанню постправди як інструменту політичного впливу. Третій розділ містить аналіз постправди в контексті сучасних політичних процесів, її впливу на електоральні процеси та міжнародні відносини, а також визначення стратегій протидії цьому феномену.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання при розробці та реалізації державної інформаційної політики, зокрема при формуванні стратегій інформаційної безпеки та протидії дезінформації.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1.	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ФЕНОМЕНУ ПОСТПРАВДИ	7
1.1. Стан наукового розроблення проблематики постправди	
у соціально-політичних науках	7
1.2. Концептуалізація поняття «постправда»: історія виникнення	
та сучасне тлумачення	13
1.3. Методологічні підходи до дослідження феномену постправди	
у політичній сфері	19
РОЗДІЛ 2	
МЕХАНІЗМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОСТПРАВДИ	
У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ	27
2.1. Технології формування постправди в сучасному інформаційному	
середовищі	27
2.2. Роль соціальних мереж та нових медіа у поширенні постправди	35
2.3. Постправда як інструмент політичного впливу та маніпуляції	
громадською думкою	42
РОЗДІЛ 3	
ПОСТПРАВДА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ	
ПРОЦЕСІВ	50
3.1. Вплив постправди на електоральні процеси та демократичні	
інститути	50
3.2. Постправда у міжнародних відносинах та геополітичному	
протистоянні	55
3.3. Стратегії протидії феномену постправди у політичному житті	60
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74

ВСТУП

Актуальність теми дослідження феномену постправди в сучасному політичному житті обумовлюється фундаментальними змінами у системі комунікації та інформаційному просторі, що трансформують характер політичних процесів на глобальному та національному рівнях. В умовах безпрецедентного розвитку цифрових технологій, соціальних мереж та нових медіа питання формування та поширення політичних наративів, які апелюють насамперед до емоцій та особистих переконань аудиторії, а не до об'єктивних фактів, набуває особливого значення. Феномен постправди визнаний одним із ключових викликів для сучасних демократичних інститутів та процедур, що потребує комплексного наукового осмислення та розробки ефективних механізмів протидії його деструктивним проявам.

Стан дослідженості проблеми постправди в спеціальній літературі характеризується зростаючою кількістю наукових досліджень, що висвітлюють різні аспекти цього складного багатовимірного феномену. Ключовою особливістю наукового дискурсу щодо постправди є його міждисциплінарний характер, що охоплює питання політології, соціології, психології, медіадосліджень, інформаційної безпеки та комунікативістики. Вагомий внесок у дослідження теоретичних та практичних аспектів постправди зробили такі вітчизняні науковці, як О. Висоцький, Д. Дубов, М. Ожеван, Г. Почепцов, О. Соловйов, які розглядають постправду як невід'ємну складову сучасних інформаційних війн та політичних технологій. У працях М. Балаклицького, С. Даниленка, В. Іванова, О. Рудницької, О. Ткача аналізуються медійні механізми формування та поширення постправди.

Зарубіжні дослідження феномену постправди представлені у роботах Р. Кіза, Л. МакІнтайра, М. д'Анкони, К. Вінер, Дж. Болл, які розглядають постправду у ширшому контексті трансформації демократичних інститутів та комунікаційних практик. Особливостям впливу постправди на електоральні

процеси та політичну культуру присвячені праці Дж. Сакстон, Х. Фаррелла, Н. Фергюсона, Т. Ніколса. Проте, незважаючи на вагомий доробок науковців у дослідженні постправди, питання комплексного аналізу механізмів функціонування постправди у політичному просторі та розробки стратегій протидії її деструктивним проявам залишається недостатньо дослідженим, що обумовлює актуальність даної роботи.

Об'єктом дослідження є інформаційно-комунікативні процеси в сучасному політичному просторі.

Предметом дослідження є сутнісні характеристики, механізми функціонування та стратегії протидії феномену постправди в сучасному політичному житті.

Мета і завдання дослідження. Метою є визначення сутнісних характеристик феномену постправди та розробка стратегій мінімізації його негативного впливу на демократичність. Методологічна основа дослідження базується на загальнонаукових та спеціальних методах дослідження. Застосовані історичні методи, також системні методи для комплексного дослідження проблематики постправди.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- проаналізувати стан наукового розроблення проблематики постправди у соціально-політичних науках;
- розглянути історію виникнення та концептуалізацію поняття «постправда»;
- дослідити методологічні підходи до вивчення феномену постправди у політичній сфері;
- охарактеризувати технології формування постправди в сучасному інформаційному середовищі;
- висвітлити роль соціальних мереж та нових медіа у поширенні постправди;
- проаналізувати постправду як інструмент політичного впливу та маніпуляції;

- дослідити вплив постправди на електоральні процеси та демократичні інститути;
- охарактеризувати прояви постправди у міжнародних відносинах;
- визначити стратегії протидії феномену постправди у політичному житті.

Методи дослідження. Методологічна база дослідження ґрунтується на поєднанні загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. У першому розділі роботи застосовано історичний метод для аналізу еволюції поняття «постправда», а також системний метод для комплексного дослідження стану наукового розроблення проблематики постправди. У другому розділі використано структурно-функціональний метод для аналізу механізмів формування та поширення постправди, а також інституційний метод для дослідження ролі медіа у функціонуванні постправди. Компаративний метод застосовано для порівняльного аналізу проявів постправди у різних політичних системах, а метод контент-аналізу – для дослідження конкретних кейсів використання постправди у політичних кампаніях. У третьому розділі використано метод моделювання для розробки практичних рекомендацій щодо протидії феномену постправди.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у комплексному дослідженні феномену постправди як багатовимірного явища сучасного політичного життя та розробці інтегрованої стратегії протидії його деструктивним проявам. Удосконалено теоретичні підходи до розуміння сутності та специфіки постправди в умовах трансформації глобального інформаційного простору. Обґрунтовано необхідність розробки та впровадження комплексних заходів протидії постправді, що включають медіаосвіту, розвиток критичного мислення, посилення відповідальності медіаплатформ та регуляторні механізми. Набули подальшого розвитку теоретичні положення щодо комплексного розуміння постправди як системного виклику демократичним інститутам та процедурам.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання при розробці та реалізації державної інформаційної політики, зокрема при формуванні стратегій інформаційної безпеки та протидії дезінформації. Запропоновані рекомендації щодо мінімізації негативного впливу постправди на політичні процеси можуть бути використані в діяльності Міністерства культури та інформаційної політики України, Центральної виборчої комісії, Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. Матеріали дослідження можуть бути використані при розробці навчальних курсів та навчально-методичних матеріалів з питань медіаграмотності, інформаційної безпеки та політичних комунікацій, а також при проведенні інформаційно-просвітницької роботи серед населення щодо критичного сприйняття інформації.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, основної частини (3 розділи, 6 підрозділів), висновків та списку використаних джерел. Перший розділ охоплює аналіз теоретико-методологічних засад дослідження феномену постправди, включаючи стан наукової розробки проблематики, концептуалізацію поняття та методологічні підходи до його вивчення. Другий розділ присвячений дослідженню механізмів функціонування постправди у політичному просторі, зокрема технологіям її формування, ролі соціальних мереж та використанню постправди як інструменту політичного впливу. Третій розділ містить аналіз постправди в контексті сучасних політичних процесів, її впливу на електоральні процеси та міжнародні відносини, а також визначення стратегій протидії цьому феномену.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ПОСТПРАВДИ

1.1. Стан наукового розроблення проблематики постправди у соціально-політичних науках

Всебічне дослідження феномену постправди набуває особливої актуальності в сучасних соціально-політичних реаліях України та світу. Проведений аналіз наукових джерел свідчить про багатовимірність цього явища, що потребує комплексного міждисциплінарного підходу до його вивчення. Теоретичне осмислення постправди відбувається на перетині політології, соціології, комунікативістики, психології, філософії та інших суспільних дисциплін, що підтверджує складність та багатогранність досліджуваного феномену. Моніторинг сучасного наукового дискурсу демонструє зростання інтересу вітчизняних та закордонних дослідників до вивчення різноманітних виявів постправди в умовах трансформації традиційних медіасистем та становлення нового інформаційного середовища.

Нормативно-правова база України створює інституційне підґрунтя для розуміння значущості проблематики постправди в контексті національної безпеки. Зокрема, в Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України» від 29.12.2022 року наголошується на необхідності протидії інформаційним загрозам, що мають характер постправди [1]. Значущим правовим документом виступає Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року Про Стратегію інформаційної безпеки» від 28.12.2021 № 685/2021, де окреслено стратегічні напрями забезпечення стійкості суспільства до маніпулятивних інформаційних впливів [8].

У наукових розвідках вітчизняних дослідників останніх років простежується тенденція до розгляду постправди як багаторівневого явища. Зокрема, Візниця Ю. розглядає проблеми дослідження постправди в медіакомунікаційному просторі, акцентуючи увагу на трансформації традиційних медіасистем під впливом цифрових технологій [12, с. 95]. Заслуговує на увагу ґрунтовний аналіз причин та факторів виникнення феномену постправди, здійснений Гайналь Т.О., Кучерою І.В. та Білоусом С. І., які розглядають постправду крізь призму соціокультурних змін сучасного суспільства. Важливим внеском у вітчизняне наукове розроблення проблематики постправди став переклад українською мовою монографії Лі Макінтайра «Постправда», що сприяло залученню до наукового обігу новітніх теоретичних концепцій та методологічних підходів (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Ключові напрями досліджень постправди в соціально-політичних науках

Ключові напрями досліджень постправди в соціально-політичних науках	Представники напрямку	Основні положення
Політико-філософський аналіз постправди	Барон М., Шоріна Т., Крикун В.	Розгляд постправди як кризи традиційної політичної системи, криза відносин між владою та знанням, переосмислення відповідальності в політиці
Медіакомунікаційний підхід	Візниця Ю., Капілла П., Альбрехт Дж.	Дослідження постправди в контексті трансформації медіасистем, роль соціальних мереж та цифрових платформ у поширенні постправди
Соціокультурний аналіз	Гайналь Т., Кучера І., Білоус С., Шабанова Ю., Мечиков С.	Вивчення постправди як прояву соціокультурних трансформацій, зв'язок із метамодерном та кліповим мисленням
Інформаційно-безпековий напрям	Макух-Федоркова І., Шершньова О., Закіров М.	Аналіз постправди в контексті інформаційної безпеки держави, зв'язок із медіатероризмом та інформаційними війнами
Освітньо-педагогічний підхід	Чинн К., Барзілай С., Дункан Р., Самчук З.	Дослідження освітніх стратегій та формування критичного мислення як протидії постправді

Закордонні дослідники постправди зосереджують увагу на взаємозв'язку цього явища з політичними процесами. Значний внесок у розвиток теоретико-методологічних засад дослідження постправди здійснив Ілан Цві Барон, який у своїй книзі «How To Save Politics In A Post-Truth Era» концептуалізує явище постправди з позицій політичної філософії [39]. Дослідник розглядає взаємозв'язок між знанням і владою, підкреслюючи роль інтерпретації в політичних процесах та наголошуючи на важливості політичної відповідальності в умовах розмивання меж між істиною та хибою. Барон аналізує такі політичні феномени як обрання Дональда Трампа президентом США та Brexit як симптоми фундаментальної кризи політичної системи ліберального капіталізму

Комплексний аналіз розробки проблематики постправди було здійснено Дженніфер Болдвін у книзі «Navigating Post-Truth and Alternative Facts», де постправда розглядається в контексті взаємодії релігії, науки та сучасного політичного ландшафту [38]. Дослідниця наголошує на необхідності конструктивного діалогу між релігією та наукою як засобу подолання роз'єднаності пост-правдивої політики. Важливою є теза про розширене розуміння раціональності, що включає не лише емпіричні дані та факти, але й емоційну та інтуїтивну мудрість як основу справжнього знання.

Медіакомунікаційний підхід до дослідження постправди представлений у роботах Майкла Маріо Альбрехта, який аналізує президентство Дональда Трампа крізь призму медіа-ландшафту та культурних змін [37]. Дослідник вивчає використання різних медіа-платформ для обходу традиційних ЗМІ та створення власної версії реальності, що є визначальною рисою політичної комунікації в епоху постправди. Альбрехт розглядає трансформацію американських медіа та політики на початку нового тисячоліття, акцентуючи увагу на розмиванні меж між розважальними та новинними медіа, появі реаліті-телебачення та розвитку соціальних мереж.

Вітчизняний науковець Дем'яненко В. М. разом із Прядко Т. П. досліджують політичне маніпулювання в епоху постправди, звертаючи увагу на технології формування та поширення неправдивої інформації в політичному дискурсі [15, с. 26]. Науковці наголошують на необхідності розробки ефективних механізмів протидії маніпулятивним впливам у політичному просторі, що особливо актуально в умовах гібридної агресії проти України. Інформаційно-безпековий вимір постправди висвітлюється в публікаціях Закірова М., який аналізує комунікаційні інструменти конструювання реальності епохи постправди та їх роль у російській агресії проти України [18].

Освітньо-педагогічний напрям досліджень постправди представлений роботами Чинна К., Барзілай С., Дункана Р., які аналізують нові напрями досліджень та практики освіти для «пост-правдивого» світу [41]. Вітчизняні науковці також звертаються до проблематики освіти в епоху постправди, зокрема Самчук З. досліджує перехрестя науково-освітніх альтернатив, аналізуючи монополію на прийняття рішень та культивування компетентності.

Інноваційним напрямом досліджень постправди є аналіз її взаємозв'язку з філософськими концепціями метамодерну, представлений у роботах Шабанової Ю.О. та Мечикова С.А., які розглядають феномен постправди в міфологічному просторі метамодерну. Мечиков С.А. у своїй статті «Теоретичні передумови формування феномену постправди в світоглядному просторі метамодерну» аналізує постправду як закономірний етап розвитку суспільної свідомості в умовах метамодерністської картини світу [26, с. 16].

Закон України «Про медіа» від 13.12.2022 № 2849-IX створює правове підґрунтя для регулювання медіасфери в умовах поширення пост-правдивих наративів, що особливо важливо в контексті протидії дезінформації [4]. Суттєвим кроком у напрямі забезпечення прозорості інформаційного простору стало прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких

законів України щодо забезпечення прозорості у сфері відносин власності стосовно засобів масової інформації» від 16.09.2022 № 2567-IX, що сприяє підвищенню довіри до медіа як інституту поширення достовірної інформації [2].

Стратегічним документом у сфері протидії негативним інформаційним впливам є Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» від 28.12.2021 № 685/2021, який визначає пріоритетні напрями державної політики в інформаційній сфері [7]. Важливим кроком у напрямі забезпечення інформаційної безпеки стало затвердження Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів у сфері захисту національного інформаційного простору» від 06.09.2022 № 996 [6] (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Методологічні підходи до дослідження постправди

Методологічні підходи до дослідження постправди	Ключові характеристики	Представники
Дискурс-аналіз	Дослідження мовних практик та наративів постправди, аналіз семантичних полів та контекстів	Борисова З.У., Гурківська А., Капілла П.
Системний підхід	Розгляд постправди як системного явища, аналіз взаємозв'язків між різними компонентами інформаційної екосистеми	Макух-Федоркова І., Шершньова О., Чинн К.
Феноменологічний підхід	Вивчення постправди як феномену суспільної свідомості, аналіз суб'єктивного сприйняття та інтерпретації інформації	Шабанова Ю.О., Мечиков С.А., Крикун В.Ю.
Інституційний підхід	Дослідження інституційних механізмів поширення та протидії постправді, роль державних та недержавних інституцій	Дем'яненко В.М., Прядко Т.П., Коук Н.
Герменевтичний підхід	Інтерпретативний аналіз текстів та символів постправди, розуміння смислів та контекстів	Барон М., Болдвін К., Самчук З.

Аналіз наукового розроблення проблематики постправди демонструє еволюцію теоретичних підходів до її вивчення. Якщо початкові дослідження зосереджувалися переважно на політичних аспектах цього явища, то сучасні наукові розвідки характеризуються міждисциплінарністю та комплексністю. Постправда розглядається як багатовимірний феномен, що впливає на різноманітні сфери суспільного життя та потребує системного підходу до вивчення та протидії. Значущим напрямом сучасних досліджень є вивчення взаємозв'язку постправди з новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями, що створюють нові можливості для маніпулювання громадською думкою.

Науковий доробок вітчизняних та закордонних дослідників постправди створює ґрунтовну теоретичну базу для розуміння сутності цього феномену та розробки ефективних стратегій протидії його негативним проявам. Водночас динамічний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та трансформація соціально-політичних реалій вимагають постійного оновлення та вдосконалення теоретико-методологічних засад дослідження постправди. Перспективним напрямом подальших наукових розвідок є вивчення взаємозв'язку постправди з новітніми технологіями штучного інтелекту, що створюють нові можливості для маніпулювання інформацією та потребують розробки інноваційних підходів до забезпечення інформаційної безпеки.

Таким чином, наукове розроблення проблематики постправди характеризується міждисциплінарністю, комплексністю та спрямованістю на пошук ефективних механізмів протидії негативним інформаційним впливам. Нормативно-правова база України створює інституційне підґрунтя для розуміння значущості проблематики постправди в контексті національної безпеки та розробки державної політики у сфері протидії дезінформації. Продовжуючи науковий дискурс у цій галузі, важливо зосередитися на розробці методологічних підходів, що враховують специфіку сучасного

інформаційного середовища та дозволяють ефективно протидіяти негативним проявам постправди у різних сферах суспільного життя.

1.2. Концептуалізація поняття «постправда»: історія виникнення та сучасне тлумачення

Історія виникнення поняття «постправда» тісно пов'язана з трансформаційними процесами в сучасному інформаційному суспільстві. Термін «постправда» вперше з'явився на сторінках періодичних видань на початку 1990-х років, проте широкого вжитку набув лише після 2016 року, коли Оксфордський словник обрав його словом року. Оксфордське визначення характеризує постправду як обставини, за яких об'єктивні факти мають менший вплив на формування громадської думки, ніж звернення до емоцій та особистих переконань [24, с. 47]. Розвиток цього поняття відбувався нерівномірно в різних соціокультурних контекстах, що зумовило багатовимірність його тлумачення в сучасному науковому дискурсі.

Соціально-політичні передумови формування постправди як феномену сучасності пов'язані з низкою глобальних подій початку XXI століття. У праці «Постправда» Лі Макінтайр простежує зв'язок між розмиттям меж істини та наслідками політичних криз, а також трансформацією медіасередовища [24, с. 83]. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» від 28.12.2021 № 685/2021 безпосередньо відображає реакцію державних інституцій на виклики постправди у сфері національної інформаційної безпеки, визнаючи критичним фактором сталого розвитку суспільства протидію дезінформації та маніпуляціям громадською думкою [8].

Теоретичне осмислення постправди у соціально-політичних науках характеризується міждисциплінарним підходом. Дослідники В. Крикун, Т. Шоріна, М. Закіров розглядають постправду не просто як прикладний

інструмент політичного впливу, а як комплексне явище, що стосується глибинних механізмів функціонування демократії в умовах інформаційного суспільства. Феномен постправди також досліджується через призму соціологічних концепцій довіри до інститутів влади та суспільного консенсусу щодо критеріїв істини, що поступово розмиваються у сучасному плюралістичному світі.

Онтологічні виміри постправди розкриваються у дослідженнях філософів та культурологів, які пов'язують її появу з кризою постмодерністського світогляду. Вітчизняні дослідники С. Мечиков та Ю. Шабанова характеризують постправду як невід'ємний елемент світоглядного простору метамодерну, що приходить на зміну постмодерністській парадигмі [26, с. 16]. Закон України «Про медіа» від 13.12.2022 № 2849-IX опосередковано відображає спроби нормативного регулювання простору постправди через встановлення стандартів поширення інформації та протидії маніпулятивним практикам [4].

Виникнення та поширення постправди нерозривно пов'язане з трансформацією медіасередовища та розвитком цифрових комунікаційних технологій. Дослідник Ю. Візниця аналізує взаємозв'язок між становленням соціальних мереж та формуванням сегментованих інформаційних просторів, де традиційні інституційні механізми верифікації фактів втрачають свою ефективність [12, с. 96]. Особливу роль у цьому процесі відіграють алгоритми персоналізації контенту, які створюють «інформаційні бульбашки» та посилюють поляризацію суспільства.

Психологічні механізми сприйняття постправди досліджуються у контексті когнітивних упереджень та емоційного сприйняття інформації. Г. Бахтіна звертає увагу на феномен «кліпового мислення», що сприяє некритичному споживанню інформації та посилює вразливість до маніпуляцій [9]. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України підкреслює необхідність розвитку

медіаграмотності як інструменту протидії маніпулятивним впливам в умовах постправди [1] (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Періодизація розвитку концепту «постправда»

Період	Характеристика	Ключові події та явища
1992-2004	Зародження концепту	Перша згадка терміну в есе С. Тесіча, розвиток теоретичних основ
2005-2015	Академічне осмислення	Дослідження у сфері медіа, політичної комунікації та соціології
2016-2019	Глобальне поширення	Вибори у США, Brexit, визнання «словом року» Оксфордським словником
2020-тепер	Інституціоналізація проблематики	Розробка державних стратегій протидії дезінформації, законодавче регулювання

Дискурсивні практики постправди тісно пов'язані з розвитком популізму та маніпулятивних технологій у політичній комунікації. Дослідники О. Свідерська та С. Була аналізують популізм як стратегію політичної маніпуляції в епоху постправди, акцентуючи на зростанні емоційності політичного дискурсу та спрощенні складних суспільних проблем [31, с. 20]. Подібні висновки підтверджуються дослідженнями В. Дем'яненка та Т. Прядко, які розглядають політичне маніпулювання як невід'ємний елемент постправди [15, с. 26]. Закон України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну або політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» від 23.09.2021 № 1780-IX опосередковано стосується проблематики постправди через регулювання впливу на інформаційний простір [3].

Постправда у міжнародних відносинах набуває особливого значення в умовах глобальної інформаційної конфронтації. Дослідниця І. Макух-Федоркова аналізує вплив соціальних медіа на еволюцію сучасних міжнародних конфліктів, підкреслюючи роль інформаційних операцій та створення альтернативних наративів як інструментів геополітичного протистояння. М. Закіров у своєму дослідженні феномену постправди в

контексті російської агресії демонструє, як технології постправди використовуються для просування деструктивних наративів та виправдання військових дій [18, с. 359].

Етичні виміри постправди розкриваються у контексті трансформації професійних стандартів журналістики та зв'язків з громадськістю. Б. Колюбаєв досліджує проблематику етики PR в епоху постправди та розвитку штучного інтелекту, акцентуючи на розмитті межі між фактами та їхньою інтерпретацією. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прозорості у сфері відносин власності стосовно засобів масової інформації» від 16.09.2022 № 2567-IX спрямований на підвищення прозорості медіавласності як фактору протидії маніпуляціям громадською думкою в умовах постправди [2].

Західні дослідники розглядають постправду як глобальне явище, що стосується фундаментальних принципів функціонування демократії. М. Барон у праці «How To Save Politics In A Post-Truth Era» аналізує взаємозв'язок між кризою традиційних політичних інститутів та розмиттям межі між фактами й інтерпретаціями [39, с. 127]. Дослідник відстоює ідею політичної відповідальності як ключового фактору подолання кризи постправди, підкреслюючи важливість локальних дій для відновлення змістовного зв'язку між громадянами та політичними процесами (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Типологія проявів постправди у політичному просторі

Тип прояву	Характеристика	Інструменти реалізації
Емоційна постправда	Апеляція до емоцій замість фактів	Емоційно заряджені наративи, персоналізація політики
Технологічна постправда	Використання алгоритмів для маніпуляцій	Таргетована реклама, боти, фейкові акаунти
Популістська постправда	Спрощення складних проблем	Бінарні опозиції «ми-вони», пошук «простих рішень»
Інституційна постправда	Підрив довіри до традиційних інститутів	Делегітимація експертизи, підрив авторитету науки

Релігійні та світоглядні аспекти постправди розглядає К. Болдвін у праці «Navigating Post-Truth and Alternative Facts», аналізуючи взаємозв'язок між кризою довіри до інститутів та пошуком нових джерел авторитету в суспільстві [38, с. 54]. Дослідниця пропонує конструктивний діалог між релігією та наукою як засіб подолання фрагментації знання в епоху постправди, наголошуючи на необхідності розширеного розуміння раціональності, що включає не лише факти, але й емоційну та інтуїтивну мудрість.

Постправа в контексті медіаекології розглядається як результат трансформації медіасередовища та зміни парадигми споживання інформації. Дослідник М. Альбрехт у праці «Trumping the Media» аналізує взаємозв'язок між розвитком нових медіа та розмиттям межі між розвагами та політикою [37, с. 83]. Автор простежує еволюцію взаємодії політики та медіа від радіо до соціальних мереж, демонструючи, як зміна форматів комунікації впливає на сприйняття політичного дискурсу та критеріїв істини.

Освітні виклики епохи постправди потребують розробки нових педагогічних підходів, орієнтованих на розвиток критичного мислення та медіаграмотності. З. Самчук аналізує перехрестя науково-освітніх альтернатив у контексті культивування компетентності замість монополії на прийняття рішень [30, с. 184]. Дослідник наголошує на необхідності формування у молоді здатності розрізняти факти та їхні інтерпретації як ключової компетенції в інформаційному суспільстві. Подібні висновки підтверджуються західними дослідниками, які підкреслюють необхідність адаптації освітніх програм до реалій «пост-правдивого» світу.

Особливості функціонування постправди в умовах надзвичайних ситуацій розкриваються у дослідженнях, присвячених інформаційним процесам під час пандемії та військових конфліктів. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII (в редакції від 07.11.2023) встановлює особливості функціонування інформаційного простору в умовах воєнного стану, що опосередковано стосується протидії

постправді у кризових ситуаціях [5]. Л. Смола аналізує феномен чуток в епоху постправди як механізм поширення неверифікованої інформації в умовах невизначеності та соціальної напруги [32, с. 8].

Постправда як культурний феномен розглядається у контексті трансформації мистецьких практик та естетичних парадигм. Т. Пода досліджує сучасне мистецтво в епоху постправди, аналізуючи зміну диспозиції між митцем, мистецтвом та споживачем. М. Варгас Льюса у праці «Цивілізація вистави» розглядає постправду як елемент ширшого культурного феномену перетворення інформації на розвагу, що призводить до деградації критичного мислення та суспільного дискурсу [23].

Постправда у контексті інформаційної безпеки держави постає як стратегічний виклик, що потребує комплексного реагування. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів у сфері захисту національного інформаційного простору» від 06.09.2022 № 996 відображає інституційну відповідь на виклики постправди через фінансування заходів із захисту інформаційного простору [6]. О. Шершньова аналізує феномен медіатероризму в умовах постправди, розглядаючи його як інструмент геополітичного впливу та деструктивний чинник міжнародних відносин.

Юридичні аспекти протидії феномену постправди розкриваються у контексті правового регулювання інформаційного простору та встановлення відповідальності за поширення дезінформації. Р. Ванджурак досліджує вплив постправди на суддівський розсуд, аналізуючи, як розмиття межі між фактами та їхньою інтерпретацією впливає на прийняття судових рішень [11, с. 105]. Європейський досвід регулювання медіапростору, відображений у Стратегії інформаційної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 28.12.2021 № 685/2021, демонструє інституційний підхід до протидії постправді через встановлення стандартів достовірності інформації та відповідальності за маніпуляції [7].

Підсумовуючи, концепт постправди є складним соціокультурним феноменом, що відображає глибинні трансформації комунікативних практик сучасного суспільства, де емоційні та маніпулятивні стратегії витісняють раціональну аргументацію, а суб'єктивні інтерпретації домінують над об'єктивною верифікацією інформації, що принципово змінює парадигму соціальної комунікації та потребує подальших міждисциплінарних досліджень.

1.3. Методологічні підходи до дослідження феномену постправди у політичній сфері

Постправда є складним соціально-комунікативним явищем сучасного інформаційного простору, що характеризується принциповою трансформацією механізмів сприйняття та інтерпретації соціальної реальності. Це унікальний стан комунікативного середовища, де емоційні та ціннісні судження домінують над об'єктивними фактичними даними, створюючи альтернативні версії реальності. Концептуальне розуміння постправди розкривається через глибинні характеристики інформаційної взаємодії сучасного суспільства. У найширшому сенсі постправда постає як особливий соціально-психологічний феномен, що відображає глибинні трансформації комунікативних практик. Це унікальний стан інформаційного простору, де емоційне сприйняття превалює над раціональним аналізом, а суб'єктивні переживання стають важливішими за логічну аргументацію.

Інституційний вимір постправди розкриває механізми її формування та поширення через складну систему соціальних комунікацій. Інформаційне середовище перетворюється на простір, де традиційні канали комунікації втрачають монополію на формування суспільної думки. Натомість виникають альтернативні платформи комунікації, що базуються на емоційній причетності та груповій солідарності. Системний підхід до вивчення постправди дозволяє розглядати це явище як багатовимірну структуру, що

впливає на різні сфери суспільного життя. Постправа виходить за межі простої маніпуляції інформацією, перетворюючись на складний соціокультурний механізм конструювання реальності. Вона впливає на політичні процеси, соціальні комунікації, масову свідомість та індивідуальні моделі сприйняття дійсності.

Особливого значення набуває феноменологічний вимір постправи, що розкриває суб'єктивні аспекти її сприйняття різними соціальними групами. Кожна спільнота формує власну інтерпретаційну модель реальності, яка базується не стільки на об'єктивних фактах, скільки на емоційній та ціннісній платформі. Це призводить до фрагментації інформаційного простору та появи альтернативних картин світу. Дискурсивний аналіз постправи розкриває її комунікативні стратегії та риторичні механізми. Мова перетворюється на потужний інструмент конструювання реальності, де аргументація поступається місцем емоційним апеляціям та маніпулятивним технікам. Політичні та соціальні актори дедалі частіше використовують комунікативні стратегії, спрямовані не на пояснення, а на емоційне залучення аудиторії. Структурно-функціональний підхід дозволяє розглядати постправду як складний соціальний механізм, що виконує певні функції в суспільній системі. Вона стає інструментом політичної мобілізації, засобом консолідації соціальних груп та механізмом впливу на масову свідомість. Постправа перетворюється на особливу форму соціальної комунікації, що має власну логіку функціонування.

Критичний підхід у дослідженні постправи передбачає аналіз владних відносин та ідеологічних конструктів, що лежать в основі інформаційних маніпуляцій. Згідно з працею К. Болдвіна «*Navigating Post-Truth and Alternative Facts*», критичний аналіз дозволяє виявити приховані інтереси, що стоять за поширенням постправдивих наративів [38, с. 127]. Такий підхід передбачає деконструкцію інформаційних повідомлень для виявлення закладених у них владних асиметрій та ідеологічних упереджень. Критична

методологія сприяє розумінню політичних функцій постправди в контексті боротьби за владу та ресурси.

Конструктивістський підхід розглядає постправду як продукт соціального конструювання реальності. М. Баарон у книзі «How To Save Politics In A Post-Truth Era» стверджує, що постправда виникає внаслідок складних процесів творення соціальних смислів через взаємодію різних акторів [39, с. 156]. Закон України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну або політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» від 23.09.2021 № 1780-ІХ визнає важливість контролю над процесами конструювання медіа-реальності з боку впливових акторів [3]. Конструктивістський підхід дозволяє досліджувати, як формуються альтернативні реальності та як вони конкурують за легітимність у публічному просторі.

Інтерпретативний підхід акцентує увагу на процесах надання значення політичним подіям та повідомленням. Л. Макінтайр у книзі «Постправда» розкриває, як різні інтерпретації фактів призводять до формування протилежних версій політичної реальності [24, с. 67]. Інтерпретативна методологія дозволяє досліджувати, як суб'єкти політичного процесу надають смисл подіям та як ці інтерпретації впливають на їхню політичну поведінку. Такий підхід є особливо важливим у контексті аналізу медіатизації політики, де боротьба за інтерпретацію фактів стає ключовим елементом політичної конкуренції.

Неоінституційний підхід до вивчення постправди являє собою складну методологічну стратегію, що виходить за межі традиційного інституційного аналізу. Цей підхід розкриває глибинні механізми формування інформаційного середовища, де неформальні практики та приховані комунікативні стратегії відіграють визначальну роль у конструюванні соціальної реальності. Він розглядає інституційну динаміку як багат шарову систему взаємодії формальних та неформальних норм, що створюють унікальне підґрунтя для поширення постправдивих наративів. Методологія

мережевого аналізу становить принципово новий напрям дослідження інформаційних процесів у цифровому середовищі. Вона дозволяє розглядати комунікативний простір як складну динамічну систему, де інформація поширюється за нелінійними траєкторіями, створюючи унікальні патерни впливу та взаємодії. Цифрові платформи перетворюються на складні екосистеми комунікації, де традиційні уявлення про джерела та споживачів інформації втрачають свою релевантність.

Міждисциплінарний підхід до вивчення постправди демонструє принципово новий рівень наукового пізнання, що долає обмеження окремих наукових дисциплін. Він розкриває постправду як багатовимірний феномен, що має психологічні, соціологічні, політичні, лінгвістичні та технологічні виміри. Такий підхід дозволяє побачити складні взаємозв'язки між різними соціальними практиками та механізмами впливу на масову свідомість. Нейрополітичні методи дослідження постправди відкривають унікальні перспективи розуміння когнітивних механізмів сприйняття інформації. Вони розкривають глибинні психологічні процеси, що лежать в основі формування політичних переваг та електоральної поведінки. Емоційні апеляції виявляються потужнішими за раціональну аргументацію, створюючи принципово нову модель комунікативної взаємодії в інформаційному просторі.

Сучасне наукове пізнання постправди характеризується комплексним підходом, що інтегрує різноманітні методологічні стратегії. Дослідження виходить за межі простої фіксації інформаційних маніпуляцій, перетворюючись на глибокий аналіз трансформацій комунікативних практик сучасного суспільства. Постправда постає не лише як інформаційний феномен, а як складна соціокультурна система, що відображає глибинні зміни в механізмах сприйняття та інтерпретації соціальної реальності.

Методологічна складність дослідження постправди полягає в її здатності постійно трансформуватися, адаптуватися до нових комунікативних контекстів та технологічних можливостей. Кожен новий

підхід розкриває лише частину цього складного явища, демонструючи необхідність постійного переосмислення теоретичних моделей та дослідницьких стратегій.

Історико-генетичний підхід розглядає постправду в контексті еволюції політичної комунікації. М. Альбрехт у книзі «*Trumping the Media Politics and Democracy in the Post-Truth*» простежує історичні передумови виникнення феномену постправди, зокрема трансформацію медіа-ландшафту та політичної культури протягом останніх десятиліть [37, с. 65]. Такий підхід дозволяє зрозуміти постправду не як ізольоване явище, а як результат тривалих структурних змін у взаємодії між медіа, політичними інститутами та суспільством.

Компаративний аналіз постправди передбачає порівняльне дослідження проявів цього феномену в різних політичних системах та культурних контекстах. О. Заславська, О. Посвістак та В. Налімова у дослідженні «Новий популізм як технологія політичного маркетингу політичних партій» застосовують порівняльний підхід для аналізу використання постправдивих наративів у різних політичних системах [19, с. 68]. Компаративістика дозволяє виявити спільні та відмінні риси функціонування постправди в різних соціокультурних та політичних контекстах, що сприяє глибшому розумінню універсальних механізмів цього феномену.

Прогностичний підхід у дослідженні постправди орієнтований на моделювання сценаріїв розвитку політичних процесів під впливом цього феномену. Л. Смола у дослідженні «Феномен чуток в епоху постправди» застосовує елементи прогнозування для оцінки потенційних наслідків поширення неперевіреної інформації для політичної стабільності [32, с. 107]. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII (в редакції від 07.11.2023) передбачає особливі заходи реагування на інформаційні загрози в умовах підвищених безпекових ризиків, що відображає прогностичний підхід до управління інформаційним простором (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

**Методологічні підходи до дослідження феномену постправди
в політичній сфері**

Методологічний підхід	Фокус дослідження	Основні методи	Переваги підходу	Обмеження підходу
Інституційний	Формальні та неформальні інститути поширення постправди	Аналіз документів, інституційний аналіз	Дозволяє визначити нормативно-правові рамки функціонування інформаційного простору	Недостатньо уваги до неформальних практик
Системний	Взаємозв'язки між елементами інформаційної екосистеми	Системний аналіз, моделювання	Забезпечує комплексне розуміння інформаційних процесів	Складність охоплення всіх компонентів системи
Дискурсивний	Мовні та комунікативні стратегії конструювання постправди	Критичний дискурс-аналіз, контент-аналіз	Розкриває механізми мовного впливу та маніпуляції	Фокус переважно на текстуальних аспектах
Феноменологічний	Суб'єктивне сприйняття постправди різними групами	Глибинні інтерв'ю, фокус-групи	Враховує особистісний вимір сприйняття інформації	Складність отримання репрезентативних даних
Конструктивістський	Процеси соціального конструювання альтернативних реальностей	Наративний аналіз, етнографічні методи	Розкриває механізми конструювання соціальних значень	Суб'єктивність інтерпретацій
Мережевий	Структури та динаміка поширення інформації в цифровому середовищі	Аналіз соціальних мереж, візуалізація даних	Візуалізує патерни поширення інформації	Технічна складність та етичні питання доступу до даних
Нейрополітичний	Когнітивні механізми сприйняття постправдивих наративів	Експерименти, нейровізуалізація	Розкриває психологічні основи впливу постправди	Висока вартість досліджень, етичні обмеження
Міждисциплінарний	Інтеграція підходів різних наукових галузей	Змішані методи дослідження	Забезпечує комплексне розуміння феномену	Методологічна складність інтеграції різних підходів

Експериментальні методи набувають зростаючого значення у дослідженні механізмів впливу постправди на політичну поведінку. Є. Потапчук та Н. Потапчук у дослідженні «Психологічний аналіз причин та чинників виникнення чуток серед населення в умовах пандемії» застосовують експериментальні підходи для вивчення факторів, що впливають на сприйняття та поширення недостовірної інформації [29, с. 37]. Експериментальна методологія дозволяє встановити причинно-наслідкові зв'язки між характеристиками інформаційних повідомлень та реакціями аудиторії, що має важливе значення для розробки стратегій протидії деструктивним інформаційним впливам.

Герменевтичний підхід у дослідженні постправди фокусується на процесах інтерпретації та розуміння політичних текстів та наративів. Т. Гайналь, І. Кучера та С. Білоус у дослідженні «Епоха постправди: фактори виникнення і виживання» застосовують герменевтичний аналіз для розкриття глибинних смислів постправдивих наративів [13, с. 17]. Герменевтика дозволяє досліджувати, як різні аудиторії інтерпретують політичні повідомлення та як ці інтерпретації залежать від культурного та соціального контексту. Цей підхід є особливо важливим для розуміння ролі наративів у формуванні політичних ідентичностей та світоглядів.

Синергетичний підхід розглядає постправду як емерджентне явище, що виникає внаслідок складної взаємодії різних компонентів соціально-політичної системи. В. Крикун у дослідженні «Постправда: сутність та перспективи» застосовує елементи синергетичного аналізу для розуміння самоорганізаційних процесів у інформаційному просторі [21, с. 218]. Синергетичний підхід дозволяє досліджувати нелінійну динаміку інформаційних процесів та виявляти точки біфуркації, що визначають траєкторії розвитку інформаційного середовища.

Семіотичний підхід у дослідженні постправди зосереджується на аналізі знакових систем та символічних кодів, що використовуються для конструювання альтернативних версій реальності. Ю. Візниця у дослідженні

«Проблеми дослідження феномену «постправа» в медіакомунікаційному просторі» застосовує семіотичний аналіз для розкриття символічних структур постправдивих наративів. Семіотика дозволяє досліджувати, як візуальні, вербальні та аудіальні знаки використовуються для формування емоційного впливу на аудиторію та обходу раціональних механізмів сприйняття інформації.

Методологічне різноманіття у дослідженні постправа відображає багатовимірність та складність цього феномену, що вимагає інтеграції різних підходів та методів для його всебічного вивчення. Комплексна методологія дослідження постправа повинна враховувати інституційні, культурні, технологічні, психологічні та комунікативні аспекти функціонування цього феномену в політичній сфері. Така методологічна інтеграція необхідна для розробки ефективних стратегій протидії деструктивним інформаційним впливам та забезпечення інформаційної безпеки держави.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що постправа є унікальним феноменом сучасної соціальної комунікації, який вимагає комплексного, багатовимірного наукового підходу. Вона становить складну систему взаємодії інформаційних практик, когнітивних механізмів та соціокультурних трансформацій, що принципово змінюють уявлення про характер комунікації в сучасному глобалізованому світі.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОСТПРАВДИ У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ

2.1. Технології формування постправди в сучасному інформаційному середовищі

Феномен постправди сформувався як комплексне соціально-політичне явище, що характеризується домінуванням емоційних наративів над об'єктивними фактами при формуванні громадської думки. Постправда не є простою брехнею чи дезінформацією – вона представляє фундаментальну зміну в способах сприйняття та верифікації інформації, коли особисті переконання та емоційні реакції стають важливішими за раціональний аналіз фактів. Сучасні політичні дискусії демонструють, що виборці часто приймають рішення на основі емоційних наративів, які резонують з їхніми упередженнями та страхами, ігноруючи при цьому суперечливі об'єктивні дані.

Формування постправди відбувається в умовах глибокої кризи довіри до традиційних політичних інституцій та авторитетів. Як зазначає Ілан Цві Барон, криза постправди є насамперед кризою політичною та соціокультурною, а не економічною. Емоційні наративи, що апелюють до гніву та розчарування громадян, ефективно використовуються для мобілізації електорату проти «системи», що створює сприятливе середовище для популістських політичних сил. Типовим прикладом стали вибори Дональда Трампа та референдум щодо Brexit, коли виборці свідомо голосували «проти» системи, яка, на їхню думку, їх зрадила, а не «за» конкретну політичну програму.

Технологія конструювання постправди ґрунтується на створенні альтернативної реальності, що існує паралельно з об'єктивними фактами. Майкл Маріо Альбрехт детально аналізує, як Дональд Трамп майстерно

використовував різні медіа-платформи для формування власної версії правди, яка потім транслювалася через численні канали комунікації. Політичні актори створюють паралельні інформаційні бульбашки, де факти інтерпретуються відповідно до вже існуючих переконань аудиторії, а суперечлива інформація відфільтровується або дискредитується. Така стратегія дозволяє політикам уникати відповідальності за свої слова та дії, переміщуючи дискусію в площину емоційної риторики [37, с. 78].

Соціальні медіа стали ключовим інструментом у формуванні постправдивого інформаційного середовища, трансформуючи способи створення та споживання новин. Алгоритми соціальних мереж, орієнтовані на максимізацію залученості користувачів, сприяють поширенню емоційно заряджених історій, незалежно від їхньої правдивості. Дослідження, проведені в рамках роботи над книгою «Navigating Post-Truth and Alternative Facts», демонструють, що контент, який викликає сильні емоційні реакції – гнів, страх, обурення – поширюється швидше та ширше, ніж нейтральні інформаційні повідомлення. Політичні технологи активно використовують цю особливість, створюючи контент, орієнтований на емоційний відгук, а не на фактичну точність.

Розмивання меж між розважальними та новинними форматами стало важливим механізмом формування постправди. Майкл Альбрехт відзначає історичний процес трансформації політичної комунікації під впливом розважального телебачення, який досяг апогею з приходом Дональда Трампа. Програми на кшталт «The Daily Show» та «The Colbert Report» розмили межу між сатирою та журналістикою, створивши новий формат «інфотейнменту». Реаліті-шоу «Apprentice» з Дональдом Трампом сконструювало образ успішного бізнесмена, хоча реальні факти часто суперечили цьому образу. Така гібридизація форматів ускладнює громадянам розрізнення фактів та вигадки, створюючи плідний ґрунт для маніпуляцій громадською думкою [37, с. 143].

Інституціоналізація недовіри до експертного знання є фундаментальною технологією постправди. У своїй книзі Дженніфер Болдвін аналізує

систематичну делегітимізацію наукового та експертного знання як важливу стратегію популістських рухів. Скептицизм щодо мотивів експертів та звинувачення їх у елітизмі створюють підґрунтя для відкидання незручних фактів та наукових висновків. Замість об'єктивних експертних оцінок на перший план виходять «альтернативні факти» та «особисті дослідження», які резонують з упередженнями аудиторії. Така стратегія особливо ефективна щодо складних питань, таких як зміна клімату, вакцинація або економічна політика, де пересічним громадянам важко самотійно верифікувати інформацію.

Персоналізація політичного дискурсу виступає потужним інструментом формування постправди. Ілан Цві Барон підкреслює, що в епоху постправди політичні аргументи часто підміняються обговоренням особистості політика, його характеру та харизми. Такий підхід переміщує фокус дискусії з об'єктивних фактів та політичних програм на емоційне ставлення до конкретної особи. Прикладом слугує феномен Дональда Трампа, який активно культивував образ «аутсайдера», що бореться проти «корумпованої системи», апелюючи до емоційної реакції виборців, а не до раціонального аналізу його політичних пропозицій.

Конструювання наративів страху та загрози становить важливу технологію в арсеналі постправди. Архієпископіння Шведської церкви Антьє Якелен у своєму вступі до книги Болдвін аналізує роль страху в сучасному політичному дискурсі. Політичні актори активно експлуатують тривоги громадян щодо тероризму, міграції, економічної нестабільності та кліматичних змін, формуючи наративи, які пропонують прості рішення складних проблем. Такі наративи набувають особливої сили в контексті реальних загроз, але часто викривляють їхні масштаби та причини, створюючи спрощене чорно-біле бачення світу, де нюанси та складності ігноруються [38, с. 201].

Нова модель політичної комунікації, що виникла з розвитком соціальних мереж, дозволяє політичним акторам обходити традиційні медіа-фільтри та безпосередньо комунікувати з громадянами. Дональд Трамп майстерно

використовував Twitter для формування власного нарративу та атак на опонентів, створюючи видимість безпосереднього зв'язку з виборцями. Майкл Альбрехт показує, як ця стратегія дозволила Трампу ефективно реагувати на критику, перемикати громадську увагу з незручних тем та формувати власну версію подій без критичного аналізу з боку журналістів. Така модель комунікації підриває традиційну роль медіа як «сторожового пса демократії» та сприяє подальшій фрагментації інформаційного простору (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Технології формування постправди в сучасному інформаційному середовищі

Технологія	Механізм дії	Приклади застосування
Емоційна мобілізація	Переміщення фокусу з фактів на емоційні реакції	Використання гніву та страху в електоральних кампаніях Brexit та Трампа
Інформаційні бульбашки	Створення паралельних інформаційних просторів з власною системою фактів	Консервативні та ліберальні медіа-екосистеми у США
Алгоритмічна поляризація	Використання алгоритмів соціальних мереж для поширення емоційного контенту	Маніпуляція стрічкою новин у Facebook для максимізації залученості
Делегітимізація експертизи	Систематичне підривання довіри до академічних та наукових джерел	Дискредитація кліматологів та епідеміологів під час пандемії
Гібридизація розваг та новин	Розмивання меж між фактами та розважальним контентом	Програми типу «The Daily Show» та реаліті-шоу в політиці
Персоналізація політики	Зміщення фокусу з програм та ідей на особистості	Культ особистості в популістських рухах
Наративи страху	Конструювання загроз для мобілізації електорату	Антиіміграційна риторика та образи «загрози національній ідентичності»
Обхід медіа-посередників	Пряма комунікація з аудиторією через соціальні мережі	Використання Twitter Дональдом Трампом для формування власного нарративу
Розмивання відповідальності	Відмова від персональної відповідальності за слова та обіцянки	Використання конструкцій «багато людей кажуть» та «деякі джерела стверджують»
Дискурсивне перемикування	Швидка зміна тем для уникнення критичного аналізу	Переміщення фокусу громадської уваги через провокативні заяви

Мистецтво дискурсивного перемикання є важливою технологією формування постправди, яка дозволяє політичним акторам уникати критичного аналізу своїх тверджень. Майкл Альбрехт детально аналізує, як Дональд Трамп використовував тактику постійного перемикання громадської уваги через провокативні заяви та скандали, не даючи опонентам та журналістам можливості зосередитися на конкретних питаннях політики чи суперечливих моментах його діяльності. Така стратегія «постійного інформаційного шуму» призводить до втоми аудиторії та зниження критичного ставлення до інформації, оскільки кожен новий скандал швидко витісняється наступним, не залишаючи часу для глибокого аналізу.

Відмова від верифікації джерел інформації стала характерною ознакою епохи постправди. Політичні актори часто використовують невизначені джерела інформації, посилаючись на «багатьох людей», «деякі джерела» або «загальновідомі факти», уникаючи таким чином відповідальності за достовірність своїх тверджень. Ілан Цві Барон підкреслює, що така практика підриває саму ідею відповідальності в політичному дискурсі, яка вимагає готовності відповідати за свої слова та дії. Відсутність чітких джерел ускладнює перевірку тверджень та створює простір для маніпуляцій, коли особисті думки та безпідставні звинувачення подаються як факти [39, с. 154].

Руйнування «вікна Овертона» – меж прийняттого публічного дискурсу – є потужною технологією постправди, яка дозволяє легітимізувати раніше неприйнятні ідеї та висловлювання. Альбрехт показує, як Дональд Трамп зміг порушити традиційні норми політичного дискурсу, зробивши прийнятними висловлювання, які раніше вважалися табуйованими. Подібна деструкція норм публічного обговорення призводить до загальної деградації політичного дискурсу, де шокуючі заяви та особисті образи стають нормою, а раціональна аргументація відходить на другий план. Ця тенденція особливо небезпечна для демократичних інституцій, які вимагають певного рівня цивілізованого обговорення для ефективного функціонування.

Стратегія «великої брехні» (big lie) як інструмент постправди ґрунтується на принципі, що достатньо масштабна та часто повторювана неправда може бути сприйнята як правда. Майкл Альбрехт аналізує, як твердження про «вкрадені вибори» 2020 року, попри відсутність доказів, сформувало стійке переконання серед значної частини американців. Ефективність цієї стратегії пояснюється психологічним феноменом: люди схильні вважати, що твердження, яке постійно повторюється з різних джерел, має під собою реальні підстави. Зі збільшенням кількості людей, які поділяють певне переконання, зростає соціальний тиск на інших членів спільноти також прийняти це переконання, створюючи ефект інформаційного каскаду [37, с. 301].

Використання релігійних наративів у політичному дискурсі постправди відбувається через апеляцію до глибинних цінностей та ідентичності виборців. Дженніфер Болдвін у своїй книзі детально аналізує, як релігійні символи та риторика використовуються для легітимізації політичних рішень та мобілізації електорату. Релігійні наративи особливо ефективні в контексті постправди, оскільки вони апелюють до віри, а не до раціонального аналізу, створюючи емоційний зв'язок між політичними акторами та релігійними виборцями. Вони також дозволяють представити політичне протистояння як моральний конфлікт між добром і злом, спрощуючи складні питання до бінарних опозицій.

Технологія «альтернативних фактів» полягає у створенні паралельної системи тверджень, які суперечать загальноприйнятим фактам, але відповідають світогляду цільової аудиторії. Болдвін аналізує, як цей термін увійшов у політичний дискурс після інавгурації Дональда Трампа, коли його прес-секретар наполягав на хибних твердженнях щодо кількості присутніх. «Альтернативні факти» функціонують як захисний механізм, який дозволяє аудиторії зберігати існуючі переконання навіть перед обличчям суперечливих доказів. Вони також розмивають саме поняття об'єктивної

істини, створюючи ситуацію, коли кожна сторона має «свою правду», а консенсус стає неможливим.

Феномен «кліпового мислення» активно використовується в технологіях постправди для формування фрагментованого світогляду. У своїх дослідженнях Ілан Цві Барон підкреслює, що сучасне інформаційне середовище з його короткими повідомленнями, відеокліпами та твітами не сприяє глибокому аналізу складних проблем. Політичні меседжі адаптуються до цього формату, пропонуючи прості, емоційно заряджені повідомлення замість комплексного аналізу. Таке «кліпове споживання» інформації ускладнює формування цілісної картини світу, сприяючи вибірковому сприйняттю фактів та посилюючи існуючі упередження. Виборці, які отримують інформацію фрагментарно, стають більш вразливими до маніпуляцій та менш здатними критично оцінювати політичні наративи [39, с. 178].

Технологія «добре організованих меншин» використовується для створення ілюзії масової підтримки маргінальних ідей. Майкл Альбрехт описує, як невеликі, але добре організовані групи можуть домінувати в онлайн-дискусіях, створюючи враження широкої підтримки певних поглядів. Координовані дії у соціальних мережах, використання ботів та штучне посилення певних хештегів дозволяють маргінальним групам отримувати непропорційну видимість та впливати на публічний дискурс. Автор аналізує роль таких платформ як 4Chan і Reddit у мобілізації прихильників альтернативних правих ідеологій під час президентської кампанії Трампа, демонструючи, як організована меншість може ефективно впливати на загальний політичний порядок денний.

Герменевтика постправди, яку аналізує Ілан Цві Барон, фокусується на контролі над інтерпретацією подій та фактів. У постправдивому середовищі сила політичних акторів полягає не стільки у контролі над фактами, скільки у здатності формувати їх інтерпретацію та вписувати в ширші наративи. Барон підкреслює, що знання завжди залежить від того, хто ми є, і коли ми діємо

невідповідно до власної сутності, наші твердження про знання не можуть бути автентичними. Ця концепція проблематизує саму можливість об'єктивного знання в політичній сфері, вказуючи на невіддільність фактів від їх інтерпретації та ціннісних суджень. Технологія постправди полягає у стратегічному використанні цієї герменевтичної невизначеності для просування конкретних політичних цілей [39, с. 206].

Маніпуляція колективною пам'яттю та переписування історії виступають потужними інструментами формування постправди. Дженніфер Болдвін аналізує, як вибіркова інтерпретація історичних подій використовується для підтримки сучасних політичних наративів. Ностальгічні образи ідеалізованого минулого («зробити Америку знову великою») апелюють до емоційного зв'язку з уявним «золотим віком», ігноруючи складні та суперечливі аспекти історії. Така маніпуляція колективною пам'яттю має особливу силу в періоди невизначеності та змін, коли громадяни шукають стабільності та відчуття належності. Ревізіоністські наративи формують не лише розуміння минулого, але й бачення майбутнього, легітимізуючи певні політичні проекти та делегітимізуючи альтернативні бачення.

Розпад спільного інформаційного простору та фрагментація громадського дискурсу становлять фундаментальну проблему, на яку вказують всі три автори. Сучасне інформаційне середовище характеризується співіснуванням паралельних реальностей, де різні групи населення живуть у відокремлених інформаційних бульбашках з власними джерелами інформації, наративами та системами фактів. Ця фрагментація ускладнює демократичний процес, який вимагає певного рівня спільного розуміння реальності та здатності до компромісу. Барон, Болдвін та Альбрехт сходяться у думці, що подолання цього розколу вимагає відновлення змістовного зв'язку між громадянами та політичними процесами, а також створення нових форм публічного дискурсу, здатних подолати поляризацію та відновити можливість раціонального обговорення суспільних проблем.

Підсумовуючи аналіз механізмів функціонування постправди у політичному просторі, можна констатувати, що це явище являє собою не просто сукупність маніпулятивних технік, а комплексну трансформацію політичної комунікації та самого розуміння правди у публічному дискурсі. Технології формування постправди в сучасному інформаційному середовищі включають широкий спектр інструментів: від емоційної мобілізації та створення інформаційних бульбашок до делегітимізації експертизи та маніпуляції колективною пам'яттю. Дослідження Ілана Цві Барона, Дженніфер Болдвін та Майкла Маріо Альбрехта демонструють, що постправда не є випадковим явищем, а логічним наслідком глибоких технологічних, соціальних та культурних трансформацій інформаційного суспільства. Розуміння цих механізмів становить перший крок до розробки ефективних стратегій протидії негативним аспектам постправдивої політики та відновлення здорового демократичного дискурсу, заснованого на раціональності та взаємоповазі.

2.2. Роль соціальних мереж та нових медіа у поширенні постправди

У сучасному інформаційному суспільстві соціальні мережі та нові медіа стали ключовими майданчиками для поширення різноманітного контенту, включаючи феномен постправди. Постправду можна визначити як обставини, за яких об'єктивні факти мають менший вплив на формування громадської думки, ніж емоційні звернення та особисті переконання. Цей феномен набув особливого поширення з розвитком цифрових комунікаційних технологій, які змінили традиційні способи отримання та сприйняття інформації. Трансформація медіа-ландшафту за останні десятиліття створила нові виклики для суспільства, пов'язані з верифікацією достовірності інформації та підтримкою критичного мислення [13, с. 17].

Соціальні мережі, такі як Facebook, Twitter, Reddit та інші, стали надзвичайно впливовими у формуванні громадської думки, оскільки вони

дозволяють користувачам не лише споживати, але й створювати контент. Цей перехід від пасивного споживання інформації до активної участі у її створенні та поширенні змінив традиційну модель функціонування медіа. Користувачі перетворюються на потужних агентів впливу, здатних конкурувати з традиційними джерелами інформації, що призводить до демократизації інформаційного простору, але водночас створює сприятливі умови для поширення неперевіраних фактів, маніпуляцій та дезінформації. Виникають закриті інформаційні спільноти, де користувачі об'єднуються навколо спільних переконань, незалежно від їхньої відповідності об'єктивній реальності.

Феномен «інформаційних бульбашок» або «ехо-камер» є одним з найбільш характерних проявів впливу соціальних мереж на поширення постправди. Алгоритми, що використовуються соціальними платформами для персоналізації контенту, створюють для користувачів замкнені інформаційні простори, де вони зустрічаються переважно з думками, які вже поділяють. Такий підхід до споживання інформації підвищує залученість користувачів, але одночасно обмежує їхній доступ до альтернативних точок зору, що призводить до поляризації громадської думки та фрагментації суспільства. Користувачі, які постійно отримують підтвердження власних переконань, стають менш сприйнятливими до критичного аналізу інформації.

Швидкість поширення інформації в соціальних мережах також відіграє значну роль у розповсюдженні постправди. У цифровому середовищі новини та повідомлення поширюються миттєво, часто випереджаючи процеси верифікації та перевірки фактів. Емоційно заряджений контент, незалежно від його достовірності, має тенденцію поширюватися швидше, ніж нейтральна інформація, оскільки викликає сильнішу реакцію у користувачів. Дослідження показують, що фейкові новини розповсюджуються в середньому в 6 разів швидше, ніж правдиві, саме через їхню здатність викликати емоційну реакцію [35, с. 280].

Важливим фактором у поширенні постправди є розмивання кордонів між професійною журналістикою та аматорським створенням контенту. Традиційні медіа раніше виконували роль «воротарів» інформації, перевіряючи факти та фільтруючи контент перед публікацією. Соціальні мережі змінили цю модель, дозволивши будь-якому користувачу публікувати інформацію без попередньої перевірки. Таке розмивання кордонів призвело до зниження загального рівня достовірності інформації та створило сприятливі умови для маніпуляцій громадською думкою за допомогою емоційно забарвлених повідомлень, які не обов'язково відповідають дійсності.

Дослідження Майкла Маріо Альбрехта демонструє, як політичні фігури ефективно використовують соціальні мережі для обходу традиційних медіа-посередників і створення прямого каналу комунікації з виборцями. Цей підхід дозволяє їм формувати власні наративи, незалежно від їхньої відповідності фактам, і успішно протидіяти критиці з боку традиційних ЗМІ. Політики, які опанували мистецтво комунікації через соціальні мережі, отримують значну перевагу у формуванні громадської думки, особливо серед тих груп населення, які скептично ставляться до традиційних медіа [37, с. 112].

Феномен «альтернативних фактів» став характерною рисою епохи постправди і активно використовується в соціальних мережах. За допомогою цього інструменту можна пропонувати альтернативні інтерпретації подій, які суперечать загальноприйнятим фактам, але відповідають певним політичним чи ідеологічним переконанням. Соціальні мережі надають таким інтерпретаціям легітимності через механізми вірусного поширення інформації та групової підтримки. В результаті, користувачі починають сприймати ці альтернативні версії як правдиві, незважаючи на їхню невідповідність об'єктивній реальності.

Емоційний компонент є ключовим у функціонуванні постправди в соціальних мережах. Дослідження показують, що контент, який викликає

сильні емоції (страх, гнів, обурення), отримує більше взаємодій і поширень, ніж нейтральна інформація. Соціальні мережі, орієнтовані на максимізацію залученості користувачів, розробляють алгоритми, що сприяють розповсюдженню емоційно зарядженого контенту. Це створює замкнене коло, де виробники контенту орієнтуються на емоційність, а не на фактичну достовірність, щоб отримати максимальне охоплення аудиторії [31, с. 20].

Поширення теорій змови через соціальні мережі є ще одним проявом постправди в цифровому просторі. Раніше маргінальні погляди тепер мають можливість досягти масової аудиторії завдяки особливостям функціонування соціальних платформ. Теорії змови надають спрощені пояснення складним проблемам і подіям, що робить їх привабливими для багатьох користувачів, особливо в періоди невизначеності та соціальних криз. Соціальні мережі дозволяють прихильникам таких теорій об'єднуватися в спільноти, підтримувати один одного та колективно протистояти офіційним джерелам інформації [39, с. 112].

Відсутність ефективних механізмів регулювання контенту в соціальних мережах суттєво сприяє поширенню постправди. Незважаючи на зусилля платформ впроваджувати системи фактчекінгу та модерації, масштаби інформаційних потоків перевищують можливості ефективного контролю. Крім того, спроби обмежити поширення неправдивої інформації часто зустрічають опір з боку користувачів, які розглядають такі дії як цензуру та обмеження свободи слова. Це створює складну етичну дилему для операторів соціальних мереж, які мають балансувати між забезпеченням достовірності інформації та дотриманням принципів свободи вираження поглядів.

У книзі «Як врятувати політику в епоху пост-правди» Ілан Цві Барон аналізує, як соціальні мережі сприяють відчуженню громадян від політичної системи. Автор стверджує, що цифрові платформи часто посилюють гнів та розчарування у політичних інституціях, замість сприяння конструктивному діалогу. Соціальні мережі створюють ілюзію політичної участі через можливість висловлювати думки в онлайн-просторі, але ця активність рідко

трансформується у реальні політичні дії. Таким чином, цифрові платформи можуть одночасно посилювати політичну поляризацію та зменшувати справжню громадянську активність.

Дженніфер Болдвін у книзі «Navigating Post-Truth and Alternative Facts» звертає увагу на роль соціальних мереж у підриві довіри до традиційних інституцій знання та експертизи. В епоху цифрових комунікацій експертна думка часто розглядається як просто одна з багатьох точок зору, а не як результат спеціалізованих знань та досвіду. Соціальні мережі демократизують доступ до інформації, але одночасно нівелюють різницю між перевіреними фактами та особистими думками. Ця тенденція підриває основи раціонального публічного дискурсу та ускладнює процес прийняття обґрунтованих колективних рішень.

Економічна модель соціальних мереж, заснована на залученості користувачів та монетизації уваги, також сприяє поширенню постправди. Платформи зацікавлені у максимальному часі, який користувачі проводять на їхніх сайтах, а контент, що викликає сильні емоції або підтверджує існуючі переконання, ефективно утримує увагу. Тому алгоритми соціальних мереж часто надають перевагу сенсаційним, провокативним матеріалам, незалежно від їхньої фактичної точності. Це створює структурну проблему, яка виходить за межі індивідуальної відповідальності користувачів чи окремих виробників контенту (табл. 2.2)

Таблиця 2.2

Механізми впливу соціальних мереж на поширення постправди

Механізм	Характеристика	Наслідки для інформаційного простору
Алгоритмічна фільтрація	Персоналізація контенту на основі попередньої взаємодії користувача	Створення «інформаційних бульбашок» і «ехо-камер»
Емоційна складова	Пріоритет емоційно зарядженого контенту в алгоритмах	Поширення емоційної інформації швидше за фактичну
Дезінтермедіація	Усунення традиційних посередників (редакторів, журналістів)	Відсутність або недостатність фактчекінгу

Громадянська журналістика	Можливість для будь-якого користувача створювати та поширювати контент	Зниження загального рівня якості інформації
Віральність	Швидке експоненційне поширення інформації між користувачами	Ускладнення процесів спростування хибної інформації

Майкл Маріо Альбрехт у своїй книзі «Trumping the Media» досліджує, як розвиток реаліті-телебачення та соціальних мереж змінив характер політичної комунікації. Автор стверджує, що нові медіа розмили межі між розвагами та політикою, створивши сприятливі умови для політиків, які володіють харизмою та медійними навичками, незалежно від їхньої компетентності в управлінні державою. Соціальні мережі, зокрема Twitter, дозволяють політикам напряду спілкуватися з виборцями, обходячи критичний аналіз з боку журналістів та експертів. Це змінює характер політичного дискурсу, зміщуючи акцент з обговорення конкретних політичних пропозицій на особистість політика та його здатність створювати емоційний зв'язок з аудиторією [37, с. 178].

Феномен «фейкових новин» нерозривно пов'язаний з соціальними мережами та епохою постправди. Навмисно створені неправдиві повідомлення, які імітують журналістський стиль, здатні швидко поширюватися через соціальні мережі та впливати на громадську думку. Дослідження показують, що більшість користувачів не перевіряють джерела інформації перед тим, як поділитися нею, що сприяє розповсюдженню неправдивих новин. Крім того, фейкові новини часто виглядають більш привабливо та сенсаційно, ніж справжні, що підвищує їхні шанси на вірусне поширення. Це створює замкнене коло, де виробники фейкових новин отримують фінансову вигоду від високого рівня залученості, що стимулює подальше створення такого контенту.

Технологічні інновації, такі як бот-мережі та алгоритми штучного інтелекту, сприяють ефективному поширенню постправди в соціальних мережах. Автоматизовані облікові записи здатні створювати ілюзію масової

підтримки певних ідей або наративів, що впливає на сприйняття цих ідей іншими користувачами. Крім того, розширення наявних можливостей у штучному інтелекті дозволяє створювати дипфейки та інший синтетичний контент, який важко відрізнити від справжнього. Ці технології підривають традиційні механізми верифікації інформації та створюють нові виклики для інформаційної безпеки суспільства [16, с. 25].

Барон у своїй праці підкреслює важливість переосмислення політичного простору в цифрову епоху, наголошуючи на необхідності розвитку локальних спільнот для протидії негативним ефектам постправди. Він стверджує, що віртуальні комунікації через соціальні мережі не можуть повноцінно замінити безпосереднє спілкування та участь у місцевих політичних процесах. Автор пропонує розвивати «герменевтичне розуміння» політики, яке включає критичне осмислення наративів та інтерпретацій, що поширюються через нові медіа. Такий підхід може допомогти громадянам краще орієнтуватися в інформаційному просторі та приймати обґрунтовані політичні рішення.

Соціальні мережі змінили не лише способи споживання інформації, але й характер участі громадян у політичних процесах. З одного боку, вони розширили можливості для висловлення думок та мобілізації однодумців, з іншого – створили ілюзію активної громадянської позиції, яка часто обмежується «кліктивізмом» – поверхневою онлайн-активністю без реальних дій. Болдвін зазначає, що ця трансформація громадянської участі впливає на якість демократичних процесів, оскільки соціальні мережі часто сприяють поляризації суспільства та ускладнюють пошук компромісів. Розуміння цих процесів є ключовим для розробки ефективних стратегій протидії негативним наслідкам постправди та розвитку здорового демократичного дискурсу в цифрову епоху [38, с. 214].

Проблема постправди в соціальних мережах вимагає комплексного підходу, що включає технологічні, освітні та регуляторні рішення. Розвиток медіаграмотності та критичного мислення, вдосконалення алгоритмів

соціальних мереж для зменшення поляризації, посилення прозорості політичної реклами та зміцнення професійної журналістики – усі ці заходи можуть сприяти оздоровленню інформаційного простору. Важливо розуміти, що соціальні мережі самі по собі є нейтральними технологічними інструментами, і їхній вплив на суспільство залежить від того, як вони використовуються різними акторами. Тому відповідальність за протидію постправді лежить не лише на операторах платформ, але й на користувачах, медіа, громадянському суспільстві та державних інституціях.

2.3. Постправда як інструмент політичного впливу та маніпуляції громадською думкою

Феномен постправди став невід'ємною частиною сучасного політичного дискурсу, суттєво трансформуючи механізми формування громадської думки в інформаційному суспільстві. Постправда визначається як обставини, за яких об'єктивні факти мають менший вплив на формування громадської думки, ніж звернення до емоцій та особистих переконань. Даний феномен виникає внаслідок витіснення раціонального аналізу емоційними наративами, що формують альтернативну картину світу для певних соціальних груп. Політичні актори використовують постправду як потужний інструмент маніпулятивного впливу, створюючи паралельні інформаційні реальності, де дійсність підмінюється бажаним для маніпулятора тлумаченням подій.

Розглядаючи генезис постправди в сучасному політичному дискурсі, необхідно звернути увагу на соціально-політичні потрясіння останнього десятиліття. Такі події як референдум щодо виходу Великої Британії з Євросоюзу (Brexit) та президентські вибори у США 2016 року стали найбільш показовими прикладами функціонування постправдивого політичного середовища. Більшість дослідників відзначають, що період 2016 року став переломним моментом, коли традиційні політичні інститути

зіткнулися з кризою довіри населення. Саме цього року термін «постправада» був визнаний словом року Оксфордським словником, що засвідчило глобальний характер цього явища.

У своїй книзі «Як врятувати політику в епоху пост-правди» Ілан Цві Барон досліджує глибинні причини виникнення політики постправади, звертаючи увагу на економічну нерівність як одне з ключових джерел кризи політичної системи. Економічна стратифікація суспільства, скорочення середнього класу та зростання матеріальної незахищеності значної частини населення створили сприятливе підґрунтя для популістських наративів, що пропонують прості рішення складних проблем. Барон наголошує на феномені відчуження громадян від політичної системи, коли виборці голосують не «за» конкретні політичні програми, а радше «проти» системи, яка їх розчарувала [19, с. 68].

Дослідження функціональних особливостей постправади в політичному дискурсі вказує на технологічний характер її імплементації у масову свідомість. Технології формування постправади базуються на психологічних механізмах сприйняття інформації та когнітивних упередженнях. Політичні маніпулятори використовують такі прийоми як повторення неправдивих тверджень, створення емоційного резонансу, спрощення складних проблем, використання напівправади та зміщення фокусу уваги аудиторії. Важливу роль у цьому процесі відіграють «ехо-камери» – інформаційні простори, де люди комунікують лише з однодумцями, посилюючи власні переконання.

Сучасні технології значною мірою сприяють поширенню постправади у політичному просторі. Соціальні мережі, месенджери та інші інтернет-платформи створюють сприятливі умови для швидкого розповсюдження неперевіреної інформації. Алгоритми цих платформ, побудовані на принципі персоналізації контенту, формують для користувачів «інформаційні бульбашки», де вони отримують переважно ту інформацію, яка відповідає їхнім уподобанням. Такий механізм призводить до фрагментації суспільства

на окремі інформаційні спільноти, члени яких живуть у різних інформаційних реальностях [12, с. 97].

Майкл Маріо Альбрехт у праці «Trumping the Media: Politics and Democracy in the Post-Truth Era» детально аналізує, як Дональд Трамп майстерно використовував різноманітні медіаплатформи для формування власної версії реальності. Обходячи традиційні медіа, Трамп створив безпосередній комунікаційний канал із прихильниками через соціальні мережі, зокрема Twitter. Цей підхід дозволив йому формувати наратив, не обмежений фактчекінгом та редакційними стандартами. Альбрехт підкреслює, що успіх такої стратегії став можливим завдяки значним змінам у медіаландшафті, які відбулися протягом останніх десятиліть, коли межі між фактами та думками, новинами та розвагами поступово розмивалися.

Феномен постправди тісно пов'язаний із популізмом як політичною стратегією. Популістські політики часто використовують емоційно забарвлені наративи, протиставляючи «народ» корумпованим «елітам». У такому дискурсі факти підпорядковуються емоційній переконливості повідомлення, а складні проблеми зводяться до простих рішень. Популістська риторика розділяє суспільство на «своїх» і «чужих», формуючи відчуття приналежності до «правильної» спільноти та відторгнення альтернативних точок зору. Часто такі наративи апелюють до ностальгії за минулим, пропонуючи повернення до «золотої доби» національної величі та процвітання.

Розглядаючи вплив постправди на електоральні процеси, необхідно відзначити трансформацію традиційних моделей політичної комунікації. Сучасні виборчі кампанії все частіше будуються не на раціональних аргументах та програмах, а на емоційних наративах та персоналізованих меседжах. Збір та аналіз великих даних дозволяє політичним консультантам сегментувати електорат та створювати таргетовані повідомлення для конкретних груп виборців, граючи на їхніх страхах, надіях та упередженнях.

Такий підхід підриває основи раціонального вибору та демократичного процесу, замінюючи їх емоційними маніпуляціями.

Важливим аспектом функціонування постправди в політичному просторі є підрив довіри до традиційних інституцій знання та експертизи. Дженніфер Болдвін у книзі «Navigating Post-Truth and Alternative Facts» відзначає, що суспільство постправди характеризується глибокою недовірою до експертів, науковців, представників академічної спільноти та традиційних медіа. Цей феномен створює парадоксальну ситуацію: чим більше експерти спростовують неправдиві твердження, тим більше це сприймається прихильниками альтернативних «правд» як доказ змови еліт проти «простого народу». Болдвін наголошує на необхідності пошуку нових форм комунікації між науковою спільнотою та широкою громадськістю [37, с. 143].

Постправда має суттєвий вплив на функціонування демократичних інститутів. Якісне функціонування демократії передбачає наявність спільного інформаційного простору, де громадяни можуть вести раціональну дискусію на основі спільно визнаних фактів. Проте в умовах постправди такий спільний інформаційний простір руйнується, що призводить до поляризації суспільства та неможливості досягнення консенсусу з ключових питань. Відсутність спільної фактологічної бази ускладнює демократичні процеси та підриває легітимність політичних інститутів.

У міжнародних відносинах постправда стає інструментом геополітичного протистояння. Держави використовують інформаційні операції для просування власних інтересів та підриву позицій опонентів. Цілеспрямоване поширення дезінформації, спотворення фактів та формування альтернативних наративів стали невід'ємною частиною сучасної гібридної війни. Національні кордони вже не є бар'єром для інформаційного впливу, що створює нові виклики для національної безпеки та суверенітету держав у цифрову епоху (табл. 2.3)

Таблиця 2.3

Основні стратегії використання постправди в політичному дискурсі

Стратегія	Механізм реалізації	Цільовий психологічний ефект	Технологічні інструменти
Емоційна мобілізація	Використання емоційно забарвлених повідомлень, апеляція до страхів та надій аудиторії	Надання переваги емоційному відгуку над раціональним аналізом	Відеоконтент, емоційні історії в соціальних мережах
Інформаційне перевантаження	Створення надмірного потоку суперечливої інформації	Когнітивне виснаження та нездатність аналізувати інформацію	Множинні медіаканали, координовані інформаційні кампанії
Підрив довіри до експертів	Дискредитація традиційних джерел знання, популяризація альтернативних «експертів»	Релятивізація знання, недовіра до наукового консенсусу	Альтернативні медіаплатформи, «експертні» блоги
Створення альтернативних наративів	Формування паралельних версій реальності	Формування групової ідентичності на основі спільних переконань	Тематичні спільноти в соціальних мережах, месенджери
Персоналізація політики	Зміщення фокусу з програм та ідей на особистість політика	Емоційний зв'язок з політичним лідером, персоналізована лояльність	Соціальні мережі, реаліті-шоу, персональні бренди політиків

Розглядаючи специфіку постправди в контексті соціальних медіа, необхідно звернути увагу на їхню роль у формуванні сучасного політичного дискурсу. Соціальні мережі створили новий тип медіасередовища, де традиційні «гейткіпери» інформації – редактори, журналісти, медіаменеджери – втратили монополію на формування порядку денного. Демократизація медіапростору призвела до зниження якості інформації та розмивання межі між перевіреними фактами та суб'єктивними думками. В таких умовах постправда процвітає, адже користувачі соціальних мереж більш схильні поширювати емоційно забарвлену інформацію, незалежно від її достовірності [25, с. 224].

Важливим виміром постправди є її вплив на громадянську активність та політичну участь. Парадоксально, але постправдиві наративи часто

мобілізують громадян до політичної дії, проте така мобілізація базується на емоційному залученні та групових ідентичностях, а не на раціональному розумінні політичних процесів. Барон відзначає, що подібна мобілізація може бути деструктивною для демократичного процесу, оскільки вона часто призводить до радикалізації політичного дискурсу та делегітимізації опонентів. Політична участь на основі постправдивих переконань руйнує простір для конструктивного діалогу та досягнення компромісів, необхідних для функціонування демократії.

Феномен постправди має глибокі філософські корені в постмодерністському дискурсі. Критика об'єктивності та універсальної істини, характерна для постмодернізму, створила інтелектуальне підґрунтя для релятивізації знання. Проте, на відміну від постмодерністської критики, яка була спрямована на викриття прихованих владних структур, постправда інструменталізує цю критику для маніпулятивних цілей. Барон наголошує на необхідності нового розуміння взаємозв'язку між знанням та владою, яке б визнавало контекстуальність знання, але не відкидало можливість встановлення фактів та раціональної дискусії.

Дослідження Альбрехта демонструють, як розмивання меж між розвагами та політикою створило плідний ґрунт для постправдивого політичного дискурсу. Трансформація політики в форму розваги призвела до домінування видовищності над змістом, персоналізації політичного процесу та оцінки політиків за критеріями, характерними для знаменитостей. Телевізійний досвід Дональда Трампа, зокрема його участь у реаліті-шоу «The Apprentice», дозволив йому створити образ успішного бізнесмена з виключними лідерськими якостями, незважаючи на суперечливі факти його реальної бізнес-кар'єри. Цей приклад демонструє, як медіатизація політики трансформує критерії політичного вибору з раціональних на емоційні.

Розробка стратегій протидії феномену постправди стає нагальним завданням для збереження демократичних цінностей та інститутів. Дженніфер Болдвін наголошує на необхідності конструктивного діалогу між

різними сферами знання, зокрема між наукою та релігією, для подолання фрагментації інформаційного простору. Вона підкреслює важливість розширеного розуміння раціональності, що включало б не лише емпіричні дані, але й емоційну та інтуїтивну мудрість. Такий підхід може стати основою для нового суспільного консенсусу щодо природи знання та істини в плюралістичному суспільстві.

Медіаграмотність та критичне мислення набувають особливого значення в контексті протидії постправді. Освітні програми, спрямовані на розвиток навичок критичного аналізу інформації, розпізнавання маніпулятивних технік та перевірки фактів, стають важливим елементом формування стійкості суспільства до дезінформації. Проте, як відзначає Барон, сама по собі медіаграмотність недостатня для подолання постправди, оскільки вона не вирішує проблему глибокої політичної поляризації та відчуження громадян від політичної системи. Необхідно переосмислення самої природи політичного простору та участі громадян у політичних процесах.

Інституційні реформи також можуть сприяти зменшенню впливу постправди на політичні процеси. Посилення прозорості політичного фінансування, регулювання діяльності соціальних мереж щодо поширення дезінформації, підтримка якісної журналістики та незалежних фактчекінгових організацій – усі ці заходи можуть сприяти оздоровленню інформаційного середовища. Водночас, важливо знайти баланс між боротьбою з дезінформацією та збереженням свободи слова, що є фундаментальною цінністю демократичного суспільства.

Розглядаючи перспективи розвитку суспільства в епоху постправди, необхідно відзначити важливість відновлення довіри до демократичних інститутів та процесів. Барон наголошує на необхідності переосмислення концепції політичної відповідальності, яка повинна включати не лише формальну підзвітність, але й глибший зв'язок між громадянами та політичними процесами. Відновлення почуття спільності та взаємної

відповідальності може стати основою для нового політичного консенсусу, що дозволить подолати поляризацію, характерну для епохи постправди.

У підсумку, феномен постправди являє собою комплексний виклик для сучасних демократичних суспільств, що потребує багаторівневого підходу до його вивчення та подолання. Розуміння механізмів формування та поширення постправди в політичному просторі є необхідною умовою для розробки ефективних стратегій протидії цьому явищу. Комбінація освітніх ініціатив, інституційних реформ та глибокого переосмислення природи політичного простору може стати основою для подолання кризи довіри та відновлення здатності суспільства до раціонального політичного діалогу в умовах інформаційного суспільства.

РОЗДІЛ 3

ПОСТПРАВДА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

3.1. Вплив постправди на електоральні процеси та демократичні інститути

Постправда постає як складний соціально-політичний феномен сучасності, що принципово змінює механізми формування суспільної думки та політичної комунікації. Це явище можна визначити як особливий стан інформаційного простору, де емоційні наративи, особисті переконання та суб'єктивні інтерпретації домінують над об'єктивними фактами та експертними оцінками. Виникнення постправди пов'язане з глибинними трансформаціями в медійному середовищі, політичній культурі та соціально-економічних відносинах. Концептуально постправда розкривається через кілька взаємопов'язаних вимірів. По-перше, це криза довіри до традиційних інституцій влади, експертного знання та усталених інформаційних каналів. Президентські вибори у США 2016 року та Brexit стали яскравими маркерами цієї трансформації, демонструючи, як емоційно забарвлені наративи можуть перевершувати раціональну аргументацію. Політичні лідери дедалі частіше створюють власні версії реальності, які резонують з настроями електорату, незважаючи на їхню фактологічну неспроможність.

Друга важлива характеристика постправди полягає в радикальній зміні комунікативних практик. Соціальні мережі та digital-медіа створили принципово новий інформаційний ландшафт, де миттєве поширення контенту відбувається без попередньої верифікації. Політичні діячі, такі як Дональд Трамп, продемонстрували унікальну здатність безпосередньо взаємодіяти з аудиторією, оминаючи традиційні медійні фільтри. Це призводить до формування паралельних інформаційних реальностей, у яких різні соціальні групи живуть у принципово відмінних смислових контекстах.

Економічна нерівність та соціальна фрагментація виступають потужними каталізаторами постправдивої реальності. Скорочення середнього класу, прекарізація праці та відчуження широких верств населення від політичних процесів створюють підґрунтя для підтримки радикальних політичних наративів. Виборці дедалі частіше голосують не стільки за конкретні програми, скільки проти чинної системи, що демонструє глибоку кризу політичного представництва.

Феномен постправди кидає серйозний виклик демократичним інститутам. Коли факти перестають бути спільною основою для суспільного діалогу, легітимність виборчих процесів опиняється під загрозою. Політичні конфлікти дедалі більше нагадують зіткнення непримиренних світоглядів, де опоненти не просто мають різні думки, а живуть у відмінних реальностях. Це призводить до небезпечної поляризації суспільства, руйнування горизонтальних соціальних зв'язків та ерозії демократичних цінностей. Подолання постправди вимагає комплексного підходу, що включає відновлення довіри до експертного знання, розвиток критичного мислення та створення нових механізмів суспільної комунікації. Необхідним є конструктивний діалог між різними соціальними групами, який виходить за межі простого протистояння і передбачає взаємне розуміння та пошук спільних смислів. Ключову роль у цьому процесі можуть відіграти освітні практики, медійна грамотність та переосмислення принципів політичної відповідальності.

Постправада – це не просто технологічний або медійний феномен, а глибока трансформація суспільної свідомості, яка відображає складні процеси глобальних соціальних змін. Розуміння її природи та механізмів є критично важливим для збереження демократичних інститутів та конструктивного суспільного діалогу в умовах дедалі більшої невизначеності сучасного світу.

Переосмислення ролі політичних наративів становить важливий аспект подолання кризи постправди. Альбрехт аналізує, як Дональд Трамп

використовував наративи американського виключення та національної величі для мобілізації своїх прихильників, апелюючи до ностальгії за уявним «золотим віком». Ефективність цих наративів полягала в їхній здатності надавати просте пояснення складним соціально-економічним проблемам та пропонувати чіткий образ ворога. Боротьба з постправдою вимагає створення альтернативних наративів, які б відповідали реальним потребам суспільства, але водночас ґрунтувалися на фактах та етичних принципах.

Вплив цифрових технологій на електоральні процеси породжує нові виклики для демократичних систем. Альбрехт детально описує, як соціальні мережі зруйнували монополію традиційних медіа на формування порядку денного та створили умови для таргетованого поширення дезінформації. Алгоритми соціальних платформ, що віддають перевагу емоційно забарвленому контенту, сприяють поляризації політичного дискурсу та формуванню інформаційних бульбашок. Ці технологічні чинники посилюють вплив постправди на електоральні процеси, уможливлюючи мікротаргетинг виборців з урахуванням їхніх психологічних особливостей та вразливостей (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Порівняльний аналіз впливу постправди на демократичні інститути

Параметр	Традиційна політична система	Політика в епоху постправди
Роль фактів	Факти як основа політичного дискурсу	Домінування емоційно забарвлених наративів над фактами
Функція експертизи	Експертне знання як орієнтир для прийняття рішень	Підозра до експертів та елітизму
Медіа-середовище	Централізовані ЗМІ з професійними стандартами	Фрагментація медіа-простору, соціальні мережі, «ехо-камери»
Політична комунікація	Раціональна аргументація, дебати	Емоційна апеляція, провокація, скандали
Електоральна мотивація	Програмні положення, ідеологія	Ідентичність, приналежність до групи, протестне голосування
Представництво	Представники обстоюють інтереси виборців	Популістське злиття лідера з «народом» проти «еліт»
Політична відповідальність	Підзвітність перед виборцями та інституціями	Персоналізація влади, підрив інституційних обмежень

Епоха постправди висуває складні виклики перед сучасним суспільством, що вимагають глибокого переосмислення освітніх, політичних та культурних практик. Феномен постправди виходить далеко за межі простої боротьби з дезінформацією, торкаючись фундаментальних основ суспільної комунікації, демократичних інститутів та індивідуальної свідомості. Освіта постає ключовим інструментом протидії маніпулятивним технологіям у просторі постправди. Спираючись на традиції протестантської думки, сучасна освітня парадигма має формувати не лише сукупність знань, але й критичне мислення як активну життєву позицію. Йдеться про принципово новий підхід до навчання, який виходить за межі простого споживання інформації та передбачає глибокий аналіз джерел, виявлення прихованих контекстів та розпізнавання маніпулятивних стратегій. Медіаграмотність перетворюється на фундаментальну компетенцію громадянина, здатного орієнтуватися в складному інформаційному середовищі.

Політична поляризація постає найнебезпечнішим наслідком поширення постправдивих практик. Події, пов'язані з штурмом Капітолію у США, унаочнюють, як маніпулятивні наративи можуть перетворюватися на реальну загрозу демократичним інституціям. Коли значна частина суспільства відмовляється визнавати легітимність базових демократичних процедур, виникає системна криза політичного представництва. Подолання цієї кризи вимагає відновлення суспільної довіри через трансформацію комунікативних практик та переосмислення принципів політичної участі.

Локальні спільноти набувають принципово нового значення в контексті подолання наслідків постправди. На місцевому рівні створюються унікальні можливості для безпосередньої участі громадян у прийнятті рішень, що дозволяє подолати інформаційну фрагментацію та відновити горизонтальні соціальні зв'язки. Локальні практики демократії становлять альтернативу глобальним маніпулятивним наративам, забезпечуючи простір для автентичного діалогу та взаємного порозуміння. Страх як політичний

інструмент становить серйозну загрозу раціональному суспільному дискурсу. Сучасні політичні сили часто використовують тривоги щодо соціальної безпеки, економічної нестабільності та глобальних викликів для маніпулювання громадською думкою. Протидія політиці страху вимагає створення атмосфери довіри, що дозволяє громадянам розглядати суспільні проблеми без панічних настроїв та приймати виважені рішення.

Розмивання меж між розвагами та політикою є симптоматичним явищем постправдивої доби. Телевізійні формати, особливо реаліті-шоу, трансформували політичний дискурс, перетворивши його на різновид медійного контенту. Політичні діячі дедалі більше сприймаються як медійні персонажі, а не як провідники суспільних інтересів. Ця тенденція підриває можливість серйозного обговорення суспільних проблем, редукуючи політику до розважального формату. Принципово нове розуміння раціональності постає необхідною умовою подолання кризи постправди. Ідеться про подолання хибної дихотомії між емоційністю та раціональністю, визнання багатовимірності людського пізнання. Раціональність дедалі більше розглядається як інтеграція наукового знання, етичних принципів та емоційної мудрості. Такий підхід дозволяє вийти за межі спрощених наративів і сформуванати більш комплексне бачення суспільних процесів.

Планетарне мислення виступає ключовим концептом подолання кризи постправди в глобальному вимірі. Ідеться про необхідність подолання вузьких національно-орієнтованих наративів та усвідомлення глибинної взаємозалежності всіх живих систем. Екологічна перспектива, що визнає взаємопов'язаність усіх біологічних та соціальних процесів, створює принципово нову етичну парадигму, спрямовану на довгострокову сталість, а не короткочасну вигоду. Подолання постправди – це складний і багатовимірний процес, що вимагає трансформації не лише зовнішніх інституцій, але й індивідуальної свідомості. Ключом постає формування нової культури діалогу, що базується на взаємній повазі, критичному мисленні та здатності чути одне одного навіть у просторі принципових розбіжностей.

Отже, феномен постправди становить багатовимірний виклик для сучасних демократичних систем, що вимагає комплексних підходів до його подолання. Аналіз праць Барона, Болдвін та Альбрехта дозволяє виявити ключові аспекти впливу постправди на електоральні процеси та окреслити можливі шляхи відновлення раціонального політичного дискурсу. Переосмислення взаємозв'язку між знанням і владою, відновлення політичної відповідальності, конструктивний діалог між релігією та наукою, розвиток критичного мислення та медіаграмотності, зміцнення локальних політичних практик – усі ці елементи є необхідними складовими стратегії протидії постправді та відновлення довіри до демократичних інститутів.

3.2. Постправда у міжнародних відносинах та геополітичному протистоянні

Феномен постправди трансформував характер міжнародних відносин у XXI столітті, створюючи нову реальність глобальної політики, де об'єктивні факти поступаються емоційно зарядженим наративам. Постправда як явище визначається пріоритетністю особистих переконань та емоційних чинників над верифікованими фактами при формуванні громадської думки та прийнятті політичних рішень. У міжнародних відносинах постправда проявляється через викривлення фактів, стратегічні дезінформаційні кампанії та конструювання альтернативних реальностей, що впливають на глобальні геополітичні процеси.

Сучасний геополітичний ландшафт характеризується руйнуванням довіри до традиційних інститутів знання та експертизи, що призводить до ерозії міжнародних норм та правил. Ілан Цві Барон у своїй праці «Як врятувати політику в епоху пост-правди» наголошує на тому, що криза сучасної політичної системи ліберального капіталізму породжує потужну хвилю гніву, спрямованого проти «переможних еліт». Цей гнів знаходить своє відображення у міжнародних відносинах через підйом націоналістичних

та популістських політичних сил, що підривають основи глобального співробітництва.

Постправа в міжнародному контексті проявляється через створення цілеспрямованих наративів, що подаються як альтернативні інтерпретації світових подій. Технології формування постправи включають використання емоційно забарвленої риторики, апеляцію до національної ідентичності та безпеки, маніпулювання статистичними даними та вибіркоче представлення фактів. Міжнародні актори свідомо конструюють наративи, що відповідають їхнім стратегічним інтересам, незважаючи на їхню відповідність об'єктивній дійсності.

Соціальні мережі та нові медіа відіграють критичну роль у поширенні постправи на міжнародній арені. Майкл Маріо Альбрехт у книзі «Trumping the Media» детально аналізує, як політичні лідери майстерно використовують різні медіа-платформи для створення власної версії реальності та правди. Виникнення соціальних мереж, таких як Twitter, Facebook та YouTube, змінило відносини між виробниками та споживачами інформації, дозволивши обходити традиційні ЗМІ та напряду формувати громадську думку [37, с. 183].

Формування міжнародної політики в умовах постправи характеризується пріоритезацією наративів над фактами. Дипломатичні відносини між державами все частіше ґрунтуються на сконструйованих реальностях, а не на об'єктивних даних. Держави активно використовують інформаційні операції для досягнення своїх геополітичних цілей, що призводить до розмивання межі між правдою та дезінформацією у міжнародних відносинах [16, с. 25].

Референдум щодо Brexit та президентські вибори у США 2016 року стали яскравими прикладами впливу постправи на міжнародні відносини. Барон аналізує ці події як симптоми фундаментальної кризи політичної системи, що призвели до значних геополітичних зрушень. Протягом цих подій емоційно заряджені наративи про імміграцію, національний

суверенітет та економічну нерівність витіснили раціональні аргументи, засновані на фактах, що ілюструє силу постправди у формуванні міжнародного порядку [39, с. 87].

Концепція відповідальності набуває нового значення в епоху постправди. Дженніфер Болдвін у книзі «Navigating Post-Truth and Alternative Facts» пропонує критичний аналіз ролі відповідальності у міжнародних відносинах. Вона стверджує, що політичні лідери повинні нести відповідальність за достовірність інформації, яку вони поширюють на міжнародній арені, оскільки дезінформація може мати серйозні наслідки для міжнародної безпеки та стабільності [38, с. 132].

Феномен постправди створює значні виклики для міжнародних організацій та інституцій. Організація Об'єднаних Націй, Європейський Союз та інші міжнародні органи стикаються з труднощами у встановленні спільних фактичних основ для вирішення глобальних проблем, таких як кліматичні зміни, міграція та безпекові загрози. Постправда підриває довіру до цих організацій та їхніх експертних висновків, що ускладнює процес міжнародного співробітництва [32, с. 106].

Інформаційні війни стали невід'ємною частиною геополітичного протистояння в епоху постправди. Держави використовують цілеспрямовані дезінформаційні кампанії для впливу на громадську думку, дестабілізації політичних систем інших держав та створення сприятливого міжнародного середовища для досягнення своїх цілей. Такі кампанії часто включають поширення фейкових новин, маніпуляції з фактами та створення штучних наративів, що суперечать об'єктивній реальності (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Ключові механізми впливу постправди на міжнародні відносини

Механізм впливу	Характеристика	Геополітичні наслідки	Приклади проявів
Дезінформаційні кампанії	Цілеспрямоване поширення хибної інформації	Підрив довіри між державами	Втручання у виборчі процеси

Емоціоналізація дискурсу	Пріоритет емоційних звернень над фактами	Радикалізація міжнародної політики	Антиіміграційна риторика
Наративне протистояння	Змагання конкуруючих версій реальності	Фрагментація глобального інформаційного простору	Конфлікт інтерпретацій міжнародних подій
Інформаційні операції	Використання інформації як зброї	Розмивання меж між війною і миром	Гібридні війни та кібератаки
Підрив експертизи	Дискредитація міжнародних інституцій	Ослаблення глобального управління	Скептицизм щодо висновків міжнародних організацій

Постправа не лише впливає на сприйняття реальності, але й трансформує саму природу міжнародних відносин. Альбрехт демонструє, як президентство Дональда Трампа змінило традиційні підходи до дипломатії та міжнародної політики через використання Твіттера, створення альтернативних наративів та обхід традиційних інституцій. Цей підхід призвів до розмивання дипломатичних норм та зниження передбачуваності у міжнародних відносинах.

Енергетична політика та економічні відносини також зазнають впливу постправи. Наративи, пов'язані з енергетичною безпекою, економічним розвитком та торговельними угодами, часто формуються відповідно до геополітичних інтересів, а не економічних реалій. Держави використовують постправду для виправдання протекціоністських заходів, санкцій та економічного тиску на інших гравців міжнародної арени [40, с. 177].

Конструктивний діалог між релігією та наукою розглядається Болдвін як засіб подолання роз'єднаності пост-правдивої політики. Вона стверджує, що науковці та експерти повинні активно залучатися до публічної сфери, демонструючи цінність досвіду та експертизи для вирішення глобальних проблем. Це особливо важливо в контексті міжнародних відносин, де науково обґрунтовані рішення стають все менш популярними порівняно з емоційно привабливими, але фактично необґрунтованими наративами.

Глобальні проблеми, такі як пандемія COVID-19, продемонстрували руйнівний вплив постправди на міжнародне співробітництво. Різні інтерпретації походження вірусу, ефективності вакцин та методів боротьби з пандемією призвели до фрагментації глобальної відповіді на кризу. Замість об'єднання зусиль для подолання спільної загрози, держави часто керувалися геополітичними міркуваннями та внутрішньополітичними наративами.

Популізм і націоналізм як глобальні тенденції тісно пов'язані з феноменом постправди. Барон досліджує взаємозв'язок між економічною нерівністю, відчуженням від політичної системи та підйомом популістських рухів. Популістські лідери використовують постправду для мобілізації підтримки, представляючи складні міжнародні проблеми через спрощені наративи «свої проти чужих», що підриває міжнародну солідарність та кооперацію [31, с. 19].

Архієпископіння Шведської церкви Антьє Якелен, у своєму внеску до книги Болдвін, аналізує чотири небезпечні «Р» нашого часу: поляризацію, популізм, протекціонізм і пост-правду, розглядаючи їх як вираження браку надії. Ці явища мають прямий вплив на міжнародні відносини, створюючи атмосферу недовіри та конфронтації між державами та народами.

Штучний інтелект та алгоритмічні системи відіграють дедалі більшу роль у поширенні постправди на міжнародній арені. Соціальні мережі та пошукові системи використовують алгоритми, що створюють «інформаційні бульбашки», посилюючи існуючі переконання та обмежуючи доступ до альтернативних поглядів. Це призводить до фрагментації глобального інформаційного простору та ускладнює формування спільного розуміння міжнародних проблем.

Глобальні безпекові виклики в епоху постправди набувають нового виміру. Традиційні концепції стримування та балансу сил доповнюються інформаційним протистоянням, де перемога досягається не через військову перевагу, а через домінування в інформаційному просторі. Держави

вкладають значні ресурси в розвиток можливостей інформаційного впливу, що стає критичним елементом геополітичного протистояння.

Подолання постправди у міжнародних відносинах вимагає нового підходу до глобального управління. Барон пропонує переосмислення політичного простору з акцентом на локальних діях для політичної участі громадян. На міжнародному рівні це означає створення нових механізмів верифікації інформації, посилення прозорості дипломатичних процесів та розвиток критичного мислення серед громадян всіх країн.

Відновлення довіри до міжнародних інституцій стає ключовим викликом в епоху постправди. Болдвін наголошує на необхідності розширеного розуміння раціональності, що включає не лише дані та факти, але й емоційну та інтуїтивну мудрість як основу справжнього знання. Цей підхід може допомогти подолати розрив між фактичною експертизою та емоційними потребами людей, які часто використовуються маніпуляторами для поширення постправди [38, с. 267].

Отже, феномен постправди докорінно змінив природу міжнародних відносин та геополітичного протистояння. Заміна фактів емоційно привабливими наративами, використання дезінформації як інструменту зовнішньої політики та підрив довіри до міжнародних інституцій створюють нові виклики для глобальної стабільності. Подолання цих викликів вимагає комплексного підходу, що включає переосмислення ролі експертизи, розвиток механізмів верифікації інформації та відновлення довіри між державами, інституціями та громадянами у глобальному масштабі.

3.3. Стратегії протидії феномену постправди у політичному житті

Феномен постправди являє собою складне та багатовимірне явище сучасного політичного дискурсу, що характеризується превалюванням емоційних складових над фактологічними у процесі формування суспільної думки. Постправда трансформує традиційні механізми політичної

комунікації, створюючи середовище, де об'єктивні факти втрачають значущість на користь суб'єктивних інтерпретацій та маніпулятивних наративів. Цей феномен порушує фундаментальні принципи демократичного суспільства, підриваючи основи раціонального політичного вибору громадян та деформує процеси прийняття рішень на державному рівні. Поширення постправди у політичному житті супроводжується зниженням довіри до традиційних інститутів влади та інформаційних джерел, що створює умови для політичної дестабілізації та соціальної поляризації.

Концептуалізація феномену постправди вимагає комплексного розуміння його природи та механізмів функціонування у політичному просторі. Постправда визначається як стан інформаційного середовища, коли об'єктивні факти мають менший вплив на формування громадської думки, ніж звернення до емоцій та особистих переконань. У політичному контексті постправда виявляється через поширення дезінформації, маніпулятивних наративів, фейкових новин та альтернативних фактів. Цей феномен характеризується системним розмиванням межі між істиною та неправдою, що ускладнює процес верифікації інформації та критичного мислення громадян. Постправда створює альтернативну реальність, де факти підпорядковуються політичним інтересам та ідеологічним преференціям.

Розповсюдження постправди у політичному житті зумовлене низкою чинників соціально-політичного, технологічного та психологічного характеру. Технологічна революція та розвиток соціальних медіа трансформували традиційну медіа-екосистему, створивши умови для горизонтального поширення інформації без належної верифікації. Політична поляризація та фрагментація інформаційного простору сприяють формуванню «інформаційних бульбашок», де громадяни споживають лише ту інформацію, що відповідає їхнім переконанням. Психологічні фактори, включаючи когнітивні упередження, емоційне сприйняття інформації та схильність до підтвердження власних поглядів, посилюють вразливість громадян до постправдивих наративів. Інституційна криза довіри до

традиційних джерел авторитету також сприяє поширенню альтернативних джерел інформації.

Формування ефективних стратегій протидії феномену постправди потребує глибокого розуміння його впливу на демократичні процеси та суспільну свідомість. Постправа підриває фундаментальні принципи демократичного урядування, включаючи раціональний вибір, інформовану участь громадян та підзвітність владних інституцій. Демократичні системи базуються на припущенні, що громадяни здатні приймати рішення на основі об'єктивної інформації, тоді як постправа спотворює інформаційне поле та ускладнює раціональний вибір. Поширення постправди призводить до ерозії суспільної довіри до демократичних інститутів, підриваючи легітимність політичних рішень та процесів. Відновлення цієї довіри вимагає комплексних стратегій, спрямованих на забезпечення інформаційної прозорості та відповідальності.

Протидія постправді в політичному житті потребує розробки та впровадження інституційних механізмів забезпечення інформаційної прозорості та відповідальності. Створення незалежних органів фактчекінгу та верифікації інформації дозволяє встановити стандарти об'єктивного інформування та протидіяти поширенню дезінформації у публічному просторі. Впровадження правових механізмів регулювання інформаційного середовища, включаючи відповідальність за поширення свідомо неправдивої інформації, створює інституційні бар'єри для постправдивих маніпуляцій. Розвиток системи громадського контролю за діяльністю політичних суб'єктів та медіа забезпечує додатковий рівень відповідальності та прозорості. Інституційні реформи медіасередовища, спрямовані на підвищення професійних стандартів та етичних норм, створюють основу для відновлення довіри до традиційних джерел інформації.

Освітні стратегії протидії постправді передбачають розвиток критичного мислення та медіаграмотності серед громадян. Впровадження програм медіаосвіти на всіх рівнях освітньої системи формує навички

критичного аналізу інформації, верифікації джерел та розпізнавання маніпулятивних технік. Розвиток цифрової грамотності дозволяє громадянам ефективно орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі та оцінювати достовірність онлайн-контенту. Створення освітніх ресурсів та платформ для поширення фактологічної інформації забезпечує доступ громадян до перевірених даних та сприяє формуванню інформованої громадської думки. Освітні ініціативи, спрямовані на розвиток критичного мислення, становлять основу довгострокових стратегій протидії постправді.

Технологічні стратегії боротьби з постправдою включають розробку та впровадження інноваційних інструментів верифікації інформації та протидії дезінформації. Розвиток алгоритмів штучного інтелекту для автоматичного виявлення фейкових новин та маніпулятивного контенту дозволяє масштабувати процеси верифікації інформації. Створення технологічних платформ для фактчекінгу та перевірки достовірності інформації забезпечує інструменти для боротьби з дезінформацією в режимі реального часу. Впровадження блокчейн-технологій для забезпечення прозорості та незмінності інформації створює технологічні бар'єри для маніпуляцій та фальсифікацій. Розвиток рекомендаційних алгоритмів, спрямованих на диверсифікацію інформаційних потоків, сприяє подоланню «інформаційних бульбашок» та розширенню інформаційного горизонту громадян.

Суспільно-політичні стратегії протидії постправді спрямовані на відновлення довіри до демократичних інститутів та процесів. Забезпечення прозорості політичних процесів та відкритого доступу до інформації про діяльність органів влади створює умови для інформованої участі громадян у політичному житті. Розвиток механізмів громадянського контролю за діяльністю владних структур сприяє підвищенню їхньої підзвітності та відповідальності. Створення платформ для конструктивного суспільного діалогу та обговорення суспільно значущих питань на основі верифікованої інформації сприяє формуванню консенсусу та подоланню політичної поляризації. Підтримка незалежних медіа та забезпечення плюралізму думок

у інформаційному просторі створюють основу для збалансованого висвітлення політичних процесів та подій.

Комунікаційні стратегії протидії постправді включають розробку та впровадження ефективних підходів до комунікації фактологічної інформації та протидії маніпулятивним нарративам. Розвиток нарративних стратегій, що поєднують фактологічну точність із емоційною привабливістю, дозволяє конкурувати з постправдивими нарративами на рівні емоційного впливу. Використання візуалізації даних та інфографіки для представлення складної інформації у доступній формі підвищує ефективність комунікації фактів та сприяє їхньому кращому розумінню. Розробка комунікаційних стратегій, спрямованих на різні цільові аудиторії, забезпечує більш точне таргетування та вищу ефективність інформаційних кампаній. Застосування методів стратегічної комунікації для просування цінностей правди, об'єктивності та раціональності сприяє формуванню культури достовірної інформації.

Міжнародна співпраця у протидії постправді стає дедалі важливішою в умовах глобалізованого інформаційного простору. Розвиток міжнародних механізмів моніторингу та протидії транскордонній дезінформації забезпечує координований підхід до глобальних інформаційних загроз. Створення міжнародних стандартів та принципів інформаційної етики формує спільну нормативну базу для регулювання інформаційного середовища (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Теоретична модель стратегій протидії феномену постправди у політичному житті

Стратегічний напрям	Механізми реалізації	Очікувані результати	Інституційні актори	Часова перспектива
Інституційні стратегії	<ul style="list-style-type: none"> • Створення незалежних органів фактчекінгу • Впровадження правових механізмів регулювання інформаційного середовищ 	<ul style="list-style-type: none"> • Підвищення якості інформації у публічному просторі • Створення інституційних бар'єрів для поширення дезінформації 	<ul style="list-style-type: none"> • Державні інституції • Незалежні регуляторні органи • Громадські організації • Медіа 	Середньосрокова

	<ul style="list-style-type: none"> • Розвиток системи громадського контролю • Інституційні реформи медіасередовища 	<ul style="list-style-type: none"> • Відновлення довіри до офіційних джерел інформації 		
Освітні стратегії	<ul style="list-style-type: none"> • Впровадження програм медіаосвіти • Розвиток цифрової грамотності • Створення освітніх ресурсів • Підготовка фахівців з медіаграмотності 	<ul style="list-style-type: none"> • Формування навичок критичного мислення • Підвищення стійкості до дезінформації • Розвиток культури верифікації інформації 	<ul style="list-style-type: none"> • Освітні заклади • Міністерство освіти • Громадські організації • Медіа 	Довгострокова
Технологічні стратегії	<ul style="list-style-type: none"> • Розробка алгоритмів виявлення фейкових новин • Створення платформ для фактчекінгу • Впровадження блокчейн-технологій • Розвиток рекомендаційних алгоритмів 	<ul style="list-style-type: none"> • Автоматизація процесів верифікації інформації • Технологічні бар'єри для фальсифікацій • Подолання «інформаційних бульбашок» 	<ul style="list-style-type: none"> • Технологічні компанії • Дослідницькі інституції • ІТ-спільнота • Регуляторні органи 	Короткострокова
Комунікаційні стратегії	<ul style="list-style-type: none"> • Розвиток наративних стратегій • Використання візуалізації даних • Розробка таргетованих комунікацій • Застосування стратегічної комунікації 	<ul style="list-style-type: none"> • Підвищення ефективності комунікації фактів • Конкуреноспроможність фактологічних наративів • Формування культури достовірної інформації 	<ul style="list-style-type: none"> • Медіа • Комунікаційні агенції • Державні інституції • Громадські організації 	Короткострокова
Суспільно-політичні стратегії	<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечення прозорості політичних процесів • Розвиток механізмів громадянського контролю • Створення платформ для суспільного діалогу • Підтримка незалежних медіа 	<ul style="list-style-type: none"> • Відновлення довіри до демократичних інститутів • Підвищення політичної відповідальності • Подолання політичної поляризації 	<ul style="list-style-type: none"> • Політичні інститути • Громадянське суспільство • Медіа • Міжнародні організації 	Середньострокова
Міжнародні стратегії	<ul style="list-style-type: none"> • Розвиток механізмів моніторингу транскордонної дезінформації • Створення міжнародних 	<ul style="list-style-type: none"> • Координований підхід до глобальних інформаційних загроз • Спільна нормативна база 	<ul style="list-style-type: none"> • Міжнародні організації • Держави • Міждержавні об'єднання • Міжнародні 	Довгострокова

	стандартів • Обмін досвідом та практиками • Міжнародні освітні ініціативи	• Поширення ефективних стратегій	медіа	
Етичні стратегії	• Просування принципів інформаційної етики • Розвиток професійних етичних стандартів • Формування культури відповідальності • Відновлення довіри до експертного знання	• Реабілітація істини як соціальної цінності • Підвищення якості публічного дискурсу • Відновлення довіри до експертизи	• Професійні спільноти • Освітні заклади • Громадянське суспільство • Медіа	Довгострокова

Обмін досвідом та найкращими практиками протидії постправді між різними країнами сприяє поширенню ефективних стратегій та підходів. Міжнародні ініціативи з розвитку медіаграмотності та критичного мислення створюють глобальну освітню мережу для формування стійкості до постправдивих маніпуляцій.

Етичні стратегії протидії постправді спрямовані на відновлення цінності істини та об'єктивності в політичному дискурсі. Просування принципів інформаційної етики, включаючи точність, об'єктивність та відповідальність за поширення інформації, створює нормативну основу для протидії постправді. Розвиток професійних етичних стандартів для журналістів, політиків та інших учасників публічного дискурсу сприяє підвищенню якості інформації у публічному просторі. Формування культури відповідальності за власні слова та вчинки у публічному просторі створює соціальні бар'єри для поширення неправдивої інформації. Відновлення довіри до експертного знання та наукового методу як основи для прийняття суспільних рішень сприяє реабілітації істини як соціальної цінності.

Психологічні стратегії протидії постправді зосереджуються на розумінні та впливі на когнітивні та емоційні механізми сприйняття інформації. Дослідження когнітивних упереджень та психологічних факторів, що впливають на сприйняття інформації, створює основу для розробки

цільових втручань та підходів. Розвиток методів психологічної стійкості до дезінформації та маніпуляцій сприяє формуванню імунітету до постправдивих наративів на індивідуальному рівні. Впровадження технік превентивного щеплення проти дезінформації, що передбачає попереднє ознайомлення з маніпулятивними техніками, підвищує стійкість до майбутніх інформаційних маніпуляцій. Розвиток соціально-психологічних підходів до формування культури достовірної інформації сприяє створенню сприятливого соціального середовища для протидії постправді.

Економічні стратегії боротьби з постправдою передбачають перегляд економічних моделей функціонування інформаційного середовища. Розробка та впровадження нових бізнес-моделей для медіа, що заохочують виробництво якісного контенту та достовірної інформації, створює економічні стимули для відповідальної журналістики. Економічне регулювання соціальних медіа та онлайн-платформ, спрямоване на обмеження монетизації дезінформації та маніпулятивного контенту, зменшує фінансові стимули для виробництва та поширення постправдивого контенту. Розвиток механізмів фінансової підтримки якісної журналістики та фактчекінгових ініціатив забезпечує ресурси для протидії дезінформації. Формування культури інформаційного споживання, що цінує та підтримує достовірні джерела інформації, створює економічні стимули для якісної журналістики.

Філософські та культурні стратегії протидії постправді спрямовані на переосмислення концепцій істини, об'єктивності та раціональності у сучасному суспільстві. Розвиток філософського дискурсу щодо природи істини та її ролі у суспільному житті створює концептуальну основу для протидії релятивізації істини та фактів. Культурні ініціативи, спрямовані на формування поваги до фактів та раціонального мислення, сприяють створенню соціальних норм, що підтримують достовірну інформацію. Переосмислення ролі експертного знання та наукового методу у суспільних процесах відновлює їхній авторитет як основи для прийняття рішень.

Розвиток культури діалогу та пошуку спільних фактологічних основ для обговорення суспільних питань сприяє подоланню поляризації та формуванню консенсусу.

Аналіз ефективності стратегій протидії постправді потребує розробки та впровадження системи моніторингу та оцінювання. Формування методології та індикаторів оцінки стану інформаційного середовища дозволяє відстежувати динаміку поширення дезінформації та ефективність втручань. Проведення систематичних досліджень впливу різних стратегій на рівень критичного мислення, медіаграмотності та інформаційної культури громадян забезпечує емпіричну основу для вдосконалення підходів. Розробка та впровадження системи моніторингу дезінформації та постправдивих наративів у політичному просторі створює інструменти для раннього виявлення та реагування на інформаційні загрози. Створення механізмів зворотного зв'язку та адаптації стратегій протидії постправді забезпечує їхню гнучкість та відповідність актуальним викликам.

Правові стратегії протидії постправді включають розробку та впровадження нормативно-правової бази для регулювання інформаційного середовища з урахуванням демократичних цінностей та свободи слова. Розвиток правових механізмів протидії дезінформації та маніпуляціям, що забезпечують баланс між свободою вираження поглядів та захистом суспільних інтересів, створює правові рамки для боротьби з постправдою. Впровадження правових стандартів прозорості та відповідальності для політичних акторів та медіа встановлює нормативні вимоги до якості інформації у публічному просторі. Розробка правових механізмів захисту громадян від дезінформації та інформаційних маніпуляцій забезпечує реалізацію права на доступ до достовірної інформації. Міжнародна гармонізація правових підходів до регулювання інформаційного середовища створює єдині правила гри у глобальному інформаційному просторі.

Стратегії протидії постправді у сфері національної безпеки спрямовані на захист демократичних процесів та інституцій від зовнішніх та внутрішніх

інформаційних загроз. Розвиток систем моніторингу та раннього виявлення дезінформаційних кампаній, спрямованих на підрив демократичних процесів, забезпечує своєчасне реагування на інформаційні загрози. Формування потенціалу стратегічних комунікацій для протидії дезінформації та інформаційним операціям створює інструменти активної протидії постправдивим кампаніям. Розвиток міжвідомчої координації та співпраці у сфері інформаційної безпеки забезпечує комплексний підхід до протидії інформаційним загрозам. Впровадження стратегій підвищення стійкості суспільства до інформаційних маніпуляцій сприяє формуванню соціального імунітету до постправди.

Інтеграція та синергія різних стратегічних підходів до протидії постправді забезпечує комплексність та системність у боротьбі з цим феноменом. Розробка та впровадження національних стратегій інформаційної безпеки та медіаграмотності, що поєднують різні стратегічні напрями, створює основу для координованих дій на державному рівні. Формування багаторівневої системи протидії постправді, що включає глобальний, національний, інституційний та індивідуальний рівні, забезпечує всеохопність та ефективність втручань. Створення платформ для діалогу та співпраці між різними стейкхолдерами, включаючи державні інституції, медіа, громадянське суспільство та приватний сектор, сприяє координації зусиль та обміну ресурсами. Розвиток культури безперервного навчання та адаптації стратегій протидії постправді забезпечує їхню релевантність в умовах динамічного інформаційного середовища.

Підсумовуючи, протидія феномену постправди у політичному житті потребує комплексного підходу, що поєднує інституційні, освітні, технологічні, комунікаційні, суспільно-політичні, міжнародні, етичні, психологічні, економічні, філософські, правові та безпекові стратегії. Феномен постправди становить системний виклик для демократичних суспільств, підриваючи основи раціонального політичного вибору та соціального консенсусу. Ефективна протидія цьому феномену вимагає

координованих зусиль усіх суспільних секторів та розробки адаптивних стратегій, що враховують динамічну природу інформаційного середовища. Відновлення ролі істини та фактів у політичному дискурсі є необхідною умовою для забезпечення життєздатності демократичних систем та раціонального прийняття суспільних рішень. Формування інформаційно стійкого суспільства, здатного критично оцінювати інформацію та протистояти маніпуляціям, створює основу для довгострокової стійкості демократії в умовах інформаційних викликів.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній роботі на основі проведених досліджень визначені сутнісні характеристики феномену постправди та розроблені комплексні стратегії мінімізації його негативного впливу на демократичні інститути та процеси.

Проведене комплексне дослідження феномену постправди розкриває надзвичайно складну та багатогранну природу цього соціально-політичного явища, яке кардинально трансформує сучасний інформаційний простір та механізми комунікації. Постправда постає як унікальний соціокультурний феномен, що характеризується домінуванням емоційного сприйняття над об'єктивною реальністю, витонченими маніпулятивними технологіями впливу та глибинними трансформаціями комунікативних практик у глобальному інформаційному середовищі.

Концептуалізація поняття постправди передбачає багаторівневе та інтердисциплінарне розуміння її як складного соціально-комунікативного явища, що виходить далеко за межі традиційних уявлень про інформаційну взаємодію. У контексті проведеного дослідження постправда визначається як специфічний стан суспільної свідомості, в якому емоційні апеляції, особисті переконання та штучно сконструйовані наративи превалюють над об'єктивними фактами, створюючи альтернативну реальність. Цей феномен характеризується не просто викривленням інформації, а глибинною трансформацією механізмів сприйняття та інтерпретації дійсності.

Методологічний аналіз засвідчив міждисциплінарну природу постправди, яка охоплює соціологічні, політологічні, психологічні, комунікативні та філософські виміри. Дослідження показало, що постправда є складним соціальним конструктом, який активно впливає на політичні процеси, електоральну поведінку, демократичні інститути та суспільні трансформації. Особливістю методологічного підходу стало комплексне вивчення постправди через призму соціальних комунікацій, психологічних механізмів впливу та політичних технологій.

Технологічні аспекти формування постправди в сучасному інформаційному середовищі розкривають надзвичайно складні механізми маніпулятивного впливу. Соціальні мережі та новітні медіа перетворюються на потужні інструменти конструювання альтернативних наративів, де алгоритми персоналізації контенту створюють так звані «інформаційні бульбашки». Ці віртуальні середовища не лише транслюють інформацію, а й активно формують когнітивні упередження, обмежують критичне мислення та маніпулюють емоційним станом користувачів.

Політичний вимір постправди розкриває її деструктивний потенціал як інструменту маніпуляції електоральними настроями та громадською думкою. Політичні актори дедалі частіше використовують технології постправди для досягнення власних стратегічних цілей, нівелюючи принципи раціональної аргументації та наукової обґрунтованості. Феномен постправди перетворюється на потужний механізм легітимізації політичних рішень, маніпулювання суспільними настроями та формування штучних суспільних уявлень.

Особливо небезпечним виявляється вплив постправди на демократичні інститути та електоральні процеси. Дослідження переконливо демонструє, що маніпулятивні технології здатні кардинально впливати на результати виборчих кампаній, формувати викривлену картину політичної реальності та руйнувати традиційні механізми демократичного волевиявлення. Постправда створює ілюзію інформованості, водночас позбавляючи громадян можливості здійснювати усвідомлений політичний вибір.

У контексті міжнародних відносин постправда перетворюється на потужний геополітичний інструмент, який дозволяє формувати альтернативні наративи, легітимізувати агресивну зовнішню політику та маніпулювати міжнародною спільнотою. Інформаційні війни та гібридні конфлікти демонструють, як постправда стає зброєю м'якої сили в глобальному політичному протиборстві, руйнуючи усталені міжнародно-правові норми та принципи міждержавної комунікації.

Стратегії протидії феномену постправди потребують комплексного, багаторівневого підходу. Необхідним є впровадження системи заходів,

спрямованих на розвиток критичного мислення населення, підвищення медіаграмотності, вдосконалення законодавства у сфері інформаційної безпеки та створення дієвих механізмів факт-чекінгу. Особливого значення набуває розвиток освітніх програм, спрямованих на формування культури критичного сприйняття інформації, здатності розпізнавати маніпулятивні технології та протидіяти інформаційним маніпуляціям.

Проведене дослідження переконливо доводить, що постправа є не тимчасовим явищем, а фундаментальною трансформацією комунікативних парадигм сучасного інформаційного суспільства. Її вплив виходить далеко за межі інформаційного простору, торкаючись глибинних основ соціальної взаємодії, політичних інститутів та індивідуальної свідомості. Постправа становить серйозний виклик не лише для наукової спільноти, а й для всієї системи соціальних комунікацій.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаються у більш детальному вивченні психологічних механізмів формування постправи, розробці інноваційних методів протидії маніпулятивним інформаційним технологіям, дослідженні еволюції комунікативних практик у контексті цифрової трансформації суспільства. Актуальним залишається поглиблене вивчення когнітивних та соціально-психологічних передумов сприйнятливості суспільства до маніпулятивних наративів.

Підсумовуючи результати дослідження, можна стверджувати, що постправа є складним, багатовимірним феноменом, який становить значний виклик для сучасних демократичних інституцій. Протидія поширенню постправи вимагає негайної та скоординованої реакції з боку наукової спільноти, політичних акторів, освітніх інституцій та громадянського суспільства. Лише консолідовані зусилля всіх соціальних суб'єктів можуть забезпечити формування стійкого імунітету до маніпулятивних інформаційних технологій та збереження принципів раціональної комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України» від 29.12.2022. Національний інститут стратегічних досліджень: веб-сайт. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/poslannya-prezydenta-ukrayiny/analitichna-dopovid-do-shchorichnoho-poslannya-1> (дата звернення: 12.05.2025).
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прозорості у сфері відносин власності стосовно засобів масової інформації» від 16.09.2022 № 2567-IX. URL: <https://surl.li/pvepbj>
3. Закон України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну або політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» від 23.09.2021 № 1780-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-20>
4. Закон України «Про медіа» від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20>
5. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII (в редакції від 07.11.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів у сфері захисту національного інформаційного простору» від 06.09.2022 № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2022-%D0%BF>
7. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року "Про Стратегію інформаційної безпеки"» від 28.12.2021 № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021>
8. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної

безпеки» від 28.12.2021 № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021>

9. Бахтіна Г. Інформатизація суспільства та проблема кліпового мислення. URL: <https://kpi.ua/1102-7> (дата звернення: 12.05.2025).

10. Борисова З. У. Мовні засоби впливу в політичному дискурсі: аналіз сучасних технології комунікації. The 8th International scientific and practical conference «Modern pedagogical technologies and innovative methods» (February 25–28, 2025). Seville, Spain : International Science Group, 2025. С. 114.

11. Ванджурак Р. Вплив постправди на суддівський розсуд: минуле, сьогодення, майбутнє. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2023. № 1 (25). С. 102–109.

12. Візниця Ю. Проблеми дослідження феномену «постправда» в медіакомунікаційному просторі. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2019. Вип. 83. С. 93–101.

13. Гайналь Т. О., Кучера І. В., Білоус С. І. Епоха постправди: фактори виникнення і виживання. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. № 36. С. 15–20. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i36.1104>

14. Гурківська А. Змістовна демаркація постправди, пропаганди, дезінформації та неправдивої інформації. *Науково-теоретичний альманах Грани*. 2023. Т. 26, № 3. С. 118–125. URL: <https://surl.lu/ttkpse> (дата звернення: 12.05.2025).

15. Дем'яненко В. М., Прядко Т. П. Політичне маніпулювання в епоху постправди. *Регіональні студії*. 2023. № 24. С. 24–31. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/69> (дата звернення: 12.05.2025).

16. Закіров М. Комунікаційні інструменти конструювання реальності епохи постправди. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 69. С. 20–29.

17. Закіров М. Політейнмент як інструмент комунікації епохи постправди. Соціальні комунікації в умовах глобалізаційних процесів: стан, тенденції, перспективи : зб. тез за матеріалами Міжнар. наук. конф.

(Тернопіль, 16–17 черв. 2023 р.). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 7–8.

18. Закіров М. Постправа: деякі аспекти феномену і російська агресія. Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 3–5 жовт. 2023 р.). Київ, 2023. С. 358–361. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004726> (дата звернення: 12.05.2025).

19. Заславська О., Посвістак О., Налімова В. Новий популізм як технологія політичного маркетингу політичних партій. *Актуальні проблеми політики*. 2022. Вип. 69. С. 65–73. <https://doi.org/10.32837/app.v0i69.1304>

20. Колюбаєв Б. Етика PR в епоху постправа та розвитку штучного інтелекту. 2024. URL: <https://surl.li/zmyuro> (дата звернення: 12.05.2025).

21. Крикун В. Ю. Постправа: сутність та перспективи. *Людинознавчі студії. Серія «Філософія»*. 2020. Вип. 41. С. 213–227. <https://doi.org/10.24919/2522-4700.41.15>

22. Лютий Т. Кінець прекрасної епохи. У кожного своя правда. Dsnews.ua : вебсайт. URL: <https://surl.li/wrlpus> (дата звернення: 12.05.2025).

23. Льюса М. В. Цивілізація вистави. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20230314-mario-vargas-ljosa-civilizaciya-vistavi> (дата звернення: 12.05.2025).

24. Макінтайр Л. Постправа / пер. з англ. Р. Свято. Київ : ArtHuss, 2021. 208 с.

25. Макух-Федоркова І. Вплив соціальних медіа в на еволюцію сучасних міжнародних конфліктів. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2020. № 8. С. 216-230. URL: <https://surl.cc/shtwzm> (дата звернення: 12.05.2025).

26. Мечиков С. А. Теоретичні передумови формування феномену постправа в світоглядному просторі метамодерну. *Dnipro Academy of Continuing Education Herald. Series: Philosophy, Pedagogy*. 2023. № 2(2). С. 15–18.

27. Перспективи і тенденції розвитку ЗМІ в Україні та світі: збірник матеріалів звітної наукової конференції за 2020 рік (секція «Журналістики») / упоряд. А. Яценко. Львів : Простір-М, 2021. 124 с.

28. Пода Т. Сучасне мистецтво в епоху постправди. Митець. Мистецтво. Споживач. Зміна диспозиції. 2024. С. 204. URL: <https://icr.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/Book> (дата звернення: 12.05.2025).

29. Потапчук Є., Потапчук Н. Психологічний аналіз причин та чинників виникнення чуток серед населення в умовах пандемії. *Проблеми екстремальної та кризової психології: зб. наук. пр.* Харків, 2021. № 1 (1). С. 34–43.

30. Самчук З. Перехрестя науково-освітніх альтернатив: монополія на прийняття рішень чи культивування компетентності? *Філософія освіти.* 2022. Т. 28. № 2. С. 171–196. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2022-28-2-10>

31. Свідерська О., Була С. Популізм як стратегія політичної маніпуляції масовою людиною в епоху постправди. *Регіональні студії.* 2021. № 24. С. 18–23. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2021.24.2>

32. Смола Л. Є. Феномен чуток в епоху постправди. 2024. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstreams/f30e85a1-ab22-4205-b49a-519388df620c/download> (дата звернення: 12.05.2025).

33. Смола Л. Є., Юркова О. А. Теоретичні засади дослідження феномена чуток. *Обрії друкарства.* 2023. Вип. 2 (14). С. 102–115. [https://doi.org/10.20535/2522-1078.2023.2\(14\).295256](https://doi.org/10.20535/2522-1078.2023.2(14).295256)

34. Шабанова Ю. О., Мечиков С. А. Феномен постправди в міфологічному просторі метамодерну. 2024. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/21480/1/Shabanova%20Yuliia%20Oleksandrivna.pdf> (дата звернення: 12.05.2025).

35. Шершньова О. Медіатероризм в умовах постправди: до постановки питання. *Пресознавство.* 2023. № 2. С. 275–291. URL: <https://surli.cc/eswrud> (дата звернення: 12.05.2025).

36. Шоріна Т. Постправа як реальність девальвованої культури в епоху кризи сучасної демократії. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2020. № 1 (31). С. 114–121.
37. Albrecht J. *Trumping the Media Politics and Democracy in the Post-Truth*. Philadelphia, 2023. 346 p.
38. Baldwin K. *Navigating Post-Truth and Alternative Facts*. Oxford : Oxford University Press, 2023. 276 p.
39. Baron M. *How To Save Politics In A Post-Truth Era*. Cambridge : Cambridge University Press, 2022. 320 p.
40. Capilla P. Post-Truth as a Mutation of Epistemology in Journalism. *Media and Communication*. 2021. Vol. 9, № 1. P. 173-183. <https://doi.org/10.17645/mac.v9i1.3529>
41. Chinn C. A., Barzilai S., Duncan R. G. Education for a «Post-Truth» World: New Directions for Research and Practice. *Educational Researcher*. 2021. Vol. 50, № 1. P. 51–60. <https://doi.org/10.3102/0013189X20940683>
42. Cooke N. *Fake News and Alternative Facts: Information Literacy in a Post-Truth Era*. ALA Editions, 2022. 164 p.
43. Maslow A. H. *A Theory of Human Motivation*. General Press, 2022. 80 p.